

Dakotamonument Paalse Plas

25 september 1944

8 mei 2025

Paalonline

vzw paalonline historische werkgroep mei 2025:

Jozef Geboers, Etienne Bervoets, Cyril Rubens, Eddy Vandepoel, Hilaire Poels, Armand Ariën, Luc Savelkoul, Conny VandenEynde, Luc Vandeweyer, Alex Van Roosbroeck. www.paalonline.be

vzw paalonline p/a Heerbosstraat 27 3583 Beringen

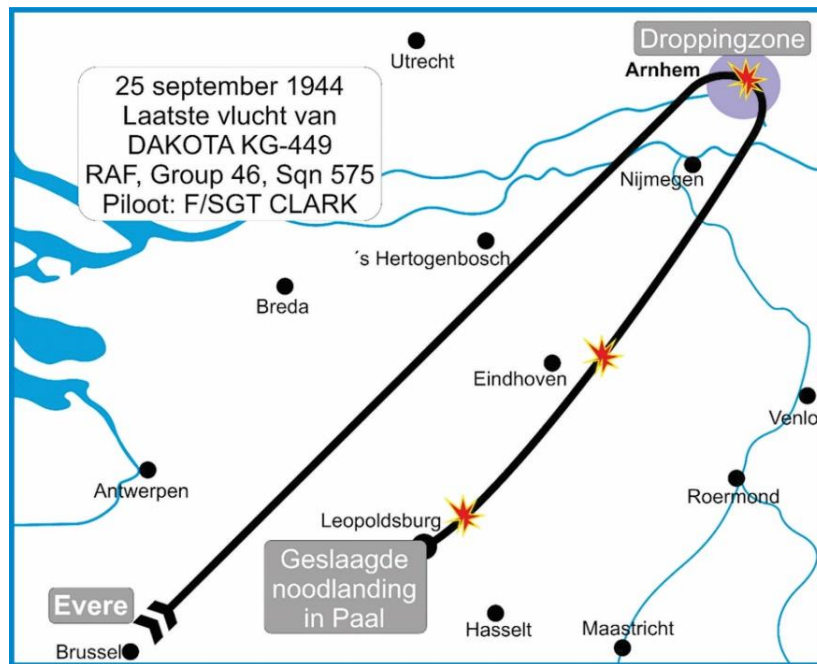
Eind september 1944
In België was de oorlog voorbij, wij waren bevrijd.
Nederland was nog bezet.

De opdracht en de noodlanding

Op zaterdag 23 september 1944 werden 18 Dakota's DC3 type C-47 van het 575 Squadron van de RAF Group 46 overgevlogen van hun thuisbasis Broadwell (UK) naar Evere, dit om de operatie Market Garden in Arnhem (NL) van op korte afstand te ondersteunen door luchtbevoorrading. Diezelfde dag en de dag nadien werden er materieeldroppings uitgevoerd zonder incidenten. In de vooravond van maandag 25 september 1944 stegen 7 Dakota's in Evere op richting Arnhem om de geallieerde troepen vanuit de lucht te bevoorraden. Eenmaal boven de droppingzone aangekomen werden zij echter zwaar bestookt door Duits luchtafweergeschut. Vier toestellen werden boven Arnhem geraakt, maar slaagden er toch in om de voorziene bocht van 180 graden te maken en terug huiswaarts te keren. Dakota KG449 werd echter tijdens zijn terugvlucht boven Eindhoven voor een tweede keer getroffen. In de omgeving van Leopoldsburg werd dit toestel opnieuw beschoten en geraakt, ditmaal door bevriende troepen. Zowel de linker- als de rechtermotor werden tijdens de beschietingen beschadigd en vielen uit. Er moest dringend een noodlanding gemaakt worden. Dat gebeurde om 19u03 in een moerassig weiland in Paal waar nu de Paalse Plas ligt. Dankzij de zachte ondergrond en de vliegkunst van piloot Sgt Clark was het een relatief zachte buiklanding. Het toestel was wel

zwaar beschadigd. Slechts één bemanningslid werd lichtgewond en ontwrichtte zijn schouder.

's Anderendaags werd de bemanning door een militaire vrachtwagen opgepikt en terug naar Evere gebracht. Alsof de noodlanding nog niet genoeg was raakte de vrachtwagen betrokken in een ongeval en werden Corporal Taylor en driver Smith gewond.

De bemanning

Flight Sgt. Clark: piloot

Sgt. Garnet-Bottfield: co-piloot.

Sgt. Seddon: Navigator

Flight Sgt. Strickland: radio operator.

4 dropping dispatchers van de 800 company RASC:

Corporal Taylor

Corporal Wright

Driver Irish

Driver Smith

Het 575 Squadron van de RAF

Met elementen van het 512 Squadron werd op 1 februari 1944 het 575 Squadron op de RAF basis van Hendon opgericht. Onmiddellijk na de oprichting muteerde het squadron naar de RAF basis in Broadwell. Het was een tactisch transportsquadron dat vloog met Douglas Dakota DC3, militaire versie C-47. Hun 1ste opdracht was het uitstrooien van pamfletten, "leaflet raids", boven bezet Frankrijk. In de vooravond van

D-Day heeft dit squadron het 5de Para gedropt in de invasiezone. Op 6 juni heeft het 21 zweefstoelen naar Frankrijk gesleept. In september 1944 werd het squadron ingeschakeld bij de luchtlandingsoperatie van Arnhem, Market Garden, waar het grote verliezen heeft geleden. Na WOII werd het 575 Squadron nog ingezet in India, Australië, Engeland en Italië. Op 15 augustus 1946 werd het squadron in Bari, Italië, ontbonden.

Het vliegtuig

De Douglas Dakota DC3 type C-47 was een tweemotorig toestel van Amerikaanse makelij. Het was tijdens WOII het betrouwbare “werkpaard” van de geallieerden.

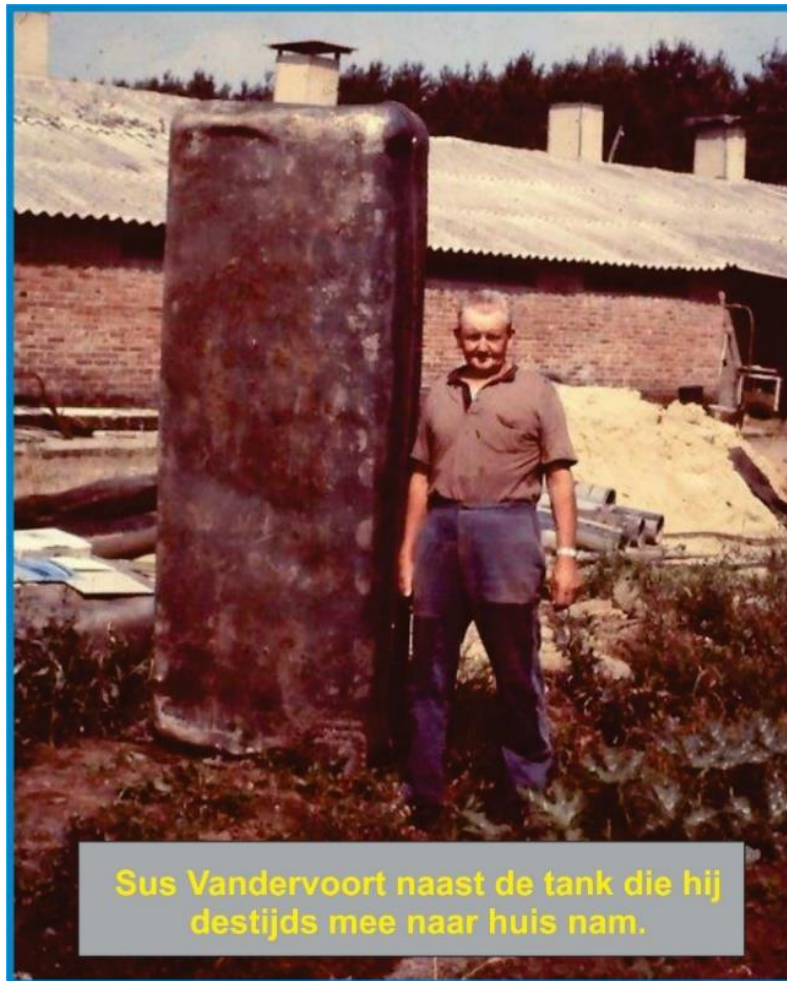
Bij de noodlanding in Paal zat het vliegtuig vast in het zompige weiland. De Britten hadden maar net onze regio bevrijd en hun militaire middelen werden aan het front ingezet. Het vliegtuig werd opgegeven en bleef ter plaatse achter.

Het wrak werd al snel een attractie. Na 4 jaren oorlog kon iedereen alles gebruiken en materialen waren moeilijk verkrijgbaar op dat moment. Bij ieder bezoek aan het toestel werden dan ook heel wat onderdelen gedemonteerd en mee naar huis genomen.

Sus Vandervoort

Sus was destijds een jonge gast van 24, woonde op een boogscheut van de crashplaats. Natuurlijk heeft Sus ook allerlei dingen naar huis gesleept. Op een boerderij komt alles van pas. De brandstoftank kreeg de functie van drinkbak voor de koeien. In 1946 verhuisde Sus naar zijn nieuwe boerderij in Ham. De brandstoftank verhuisde mee.

Ronny Smolders en zijn vrouw Monique hebben later de boerderij overgenomen van Sus, en het is van hen dat we de brandstoftank gekregen hebben.

Zondagse uitstap

Heel wat families maakten er een uitstap van om een kijkje te gaan nemen op de crashplaats in Paal.

Ooggetuigen

In september 1944 hadden de geallieerden de Duitsers al verdreven uit Beringen en omstreken. België was bevrijd, maar de oorlog was nog niet voorbij voor de Nederlanders. En... er was nog volop schaarste.

Flor Vandevenne woonde met zijn ouders, broers en zus in de Donckstraat, nu de toegang van de Paalse Plas aan de kant van de Tessenderlosesteenweg. Tijdens de oorlog trokken Flor en zijn broer Jef regelmatig het broek in om patrijzen te vangen. De vogels werden gebruikt voor consumptie en brachten voor hen 50 Belgische frank per stuk op. Tegen het vallen van de avond gingen zij dan kijken waar de patrijzen op de grond samentroepen om er te overnachten. Wanneer ze de plaats kenden gingen zij terug naar huis. Als het donker genoeg was vertrokken zij met een groot vangnet en zaklamp om de vogels vangen. Die avond verliep niet zoals zij verwacht hadden. Net toen ze de slaapplek van de vogels ontdekt hadden hoorden zij vanuit het noorden een gedruis in de lucht: onze Dakota! Het gevaarte maakte een noodlanding op ongeveer 100 meter van hen. Flor was niks op zijn gemak, want het konden Duitsers zijn, dacht hij. Jef had geen schrik, en zij stapten naar het vliegtuig. Ze zagen de bemanning uitstappen met het pistool in de hand. De piloten zagen direct dat Flor en zijn broer geen gevaar vormden, en staken hun pistool weg.

De dagen na de crash werd het vliegtuig bewaakt door mensen van de Witte Brigade. De Engelsen laten het vliegtuig voor wat het is, en trekken verder ten strijde tegen de Duitsers. Onze Dakota blijft achter in het zompige broek zonder bewaking.

Het vliegtuig werd een attractie in Paal. De Dakota heeft een spanwijdte van bijna 30 meter, is 5 meter hoog en 20 meter lang: best

indrukwekkend voor de kinderen die steeds dichterbij het wrak toekwamen. Al snel kropen ze in het ruim en liepen ze over de vleugels. “We moesten overal afblijven, maar in een vliegtuig kruipen dat was een hele belevenis in die tijd” herinnert **Louis Vanlommel** zich nog, toen een jongen van acht jaar. “Tijdens de oorlog hadden we er ook zoveel door de lucht zien vliegen.” Van overal kwamen de kinderen ravotten rond de Dakota. “Als we de koeien van de weide moesten halen vertrokken we speciaal vroeger om eerst langs het vliegtuig te lopen. Na een tijd ontdekten we een raampje in de cockpit waarlangs we naar boven kropen. Zo konden we over de romp van het vliegtuig lopen, geweldig was dat! We hebben daar uren en uren gespeeld. Springen, klauteren en glijden dat mocht allemaal”.

Oprichten van het monument

In 2019 publiceert de historische werkgroep van paalonline in samenwerking met historicus Cyril Rubens het boek “De tweede wereldoorlog in Paal”.

In het hoofdstuk “Een Dakota in Ravenshout” wordt de noodlanding van een Dakota in september 1944 beschreven. Het toestel werd door de vele bezoekers ontmanteld en meerdere onderdelen werden mee naar huis genomen. Zo vernamen we dat één van de brandstoftanks en de stoel van de piloot nog in Paal aanwezig waren. De brandstoftank was jarenlang gebruikt als drinkbak voor de koeien. Eddy Vandepoel kwam in 2018 in het bezit van beide onderdelen en vroeg zich af wat we ermee konden doen. Meerdere voorstellen werden geformuleerd, maar uiteindelijk werd ervoor gekozen om de brandstoftank te gebruiken om een monument op te richten op de locatie waar het vliegtuig zijn noodlanding had gemaakt. De werkgroep zocht naar financiële

middelen om haar project te realiseren en vond deze in 2023 initieel bij de provincie Limburg via het programma “Jong redt oud”. Met dit programma wou de provincie de samenwerking tussen scholen en verenigingen bevorderen. De historische werkgroep nam contact op met directeur Yves Timmermans van het Spectrumcollege campus Paal. Afsproken werd dat paalonline een presentatie over WOII in Paal en de noodlanding van de Dakota voor de leerlingen van het 2de jaar zou maken. Aan de leerlingen werd gevraagd om mee te werken en er werd een extra les gegeven over WOII. Tijdens de les Nederlands werd een schrijfoefening georganiseerd rond het thema oorlog.

Het project en voorstel van het monument werd met de gemeente besproken, maar werd niet aanvaard omdat het te minimalistisch was. Daarop contacteerde de werkgroep Ahmet Akay en vroeg hem een artistiek voorstel uit te werken om het monument te realiseren. Dat werd dan de vliegtuigmaquette die een Dakota DC3 op schaal 1/10 representeert.

In samenwerking met de erfgoedcoördinator van de stad Beringen, Dirk Bouve, werden bijkomende subsidies bij de provincie aangevraagd en verkregen. Ook de stad Beringen verleende een belangrijke financiële bijdrage. Het project liep een vertraging op van 1 jaar en in 2024 werd de sessie met presentatie en schrijfoefening in het Spectrumcollege herhaald.

De samenwerking tussen vzw paalonline en de stad werd geformaliseerd in meerdere documenten. De stad werd eigenaar van

het monument en ook de auteursrechten werden overgedragen aan de stad.

In overleg met de gemeente werd de locatie bepaald waar het monument kon geplaatst worden. Gekozen werd voor een plaats die gemakkelijk toegankelijk is en veilig voor de bezoekers, nl. tussen de oever van de Plas en het fietspad, een 100-tal meters zuidelijk van de crashplaats.

De historische werkgroep en in het bijzonder Jef Geboers zorgden voor de tekst en foto's op de informatiepanelen. De finale lay-out werd gemaakt door de dienst communicatie van de stad.

De brandstoftank werd door de leden van de historische werkgroep gevuld met beton en er werden ankerpunten aangebracht zodat het vliegtuig kon gemonteerd worden. Eddy Vandepoel heeft de brandstoftank duurzaam behandeld en de schilderingen aangebracht.

Op het terrein werd de betonplaat gegoten en het monument gemonteerd door de werkgroep.

Schrijfoefening leerlingen van het Spectrumcollege Campus Paal

Volgend op de presentaties door de historische werkgroep in 2023 en 2024 organiseerde de school tijdens de lessen Nederlands een schrijfoefening voor de leerlingen. Het resultaat hiervan publiceren we graag.

*vrede
voor iedereen
liefde is eerlijk gelijkheid
het is niet moeilijk
vrede
-Geike Lambrechts-*

*angst
veel doden
geweld met wapens
mensen hebben geen vrijheid
vlucht
-Yuna Motmans-*

*angst
jarenlang
strijden de soldaten
te erg voor woorden
afschuwelijk
-Yuna Motmans-*

*oorlog
een mengeling van woede en macht
samen of tegen elkaar
overal haat en verdriet
het doet ons pijn
Waarom kan er geen vrede zijn?
-Lore Lemmens-*

*oorlog
onschuldige doden
conflicten en hongersnood
niet weten wat er gebeurt
angst
-Amélie Bosch-*

*oorlog
pijn geweld
heeft geen angst
ik vind het verschrikkelijk
onnodig
-Noah Verbeemen-*

zwart
duistere tijden
iedereen vecht mee
ik hoor overal geschreeuw
stilte
-More Claes-

Verdriet en veel pijn
Laat het verleden zijn
Blijheid is het leven
-Kamiel-

Kinderen in een
oorlog is net zo erg als
een hart in het vuur
-Levi-

verlies
mensen sterven
mensen verliezen dierbaren
ik vind het verschrikkelijk
Waarom?
-Yoni Swinnen-

rood
van liefde, maar ook dood
angst in alle ogen
stop toch met deze oorlogen
ruzie, jarenlang
-Elena Van Laken-

Heel de wereld vecht
iedereen wil dat het stopt
maar houdt het nooit op?
-Kiara-

Dan in je dromen,
met je gezicht op de toekomst
is het verleden
-Finn-

oorlog
veel angst
strijd tussen naties
veel armoede en ellende
verdriet
-Arthur Massart-

*Wapens hier en daar
Dat was me een groot gevaar
Maar goed, 't is nu klaar
-Fien-*

*Oorlog, waardeloos
Alles dat overblijft is
toch maar een hoop as
-Merel-*

*Een oorlog is erg
Daarom wil ik dat het stopt
Geef eindelijk op
-Ynka-*

*In heel de wereld
zien we overal wapens
We willen vrede
-Norah-*

Ahmet Akay - metaalkunstenaar

Het Dakota monument is een ontwerp en kunstwerk van Ahmet Akay.

Ahmet is geboren in Koersel op 2 oktober 1969 en woont in Paal.

ahmet.akay@telenet.be

www.ahmetakay.be

Werken:

figuratieve en abstracte werken, voornamelijk door gebruik van recuperatiematerialen in ijzer en inox.

Opleiding: Kunstacademie Hoboken, afdeling beeldhouwen, metaalatelier van 1994 tot 2005.

Prijzen:

+ Noesen prijs 2002 gewonnen.

+ Mark Mackenprijs 2004, eervolle vermelding.

+ Prijs Beeldende Kunsten Beringen 2010.

Tentoonstellingen:

Tentoonstelling in Knokke-Heist in 2015; 2018 en 2022.

Art4Every1 2017 in Wingene, Charliermuseum 2017 in Brussel , Bel-Art 2018 in Paal, Kunstroute Knoflook 2019 in Heule, Galerie Vlask 2020 in Gent, Kunsthuis Apart 2020 in Gullegem. Beeldentuin Ravesteyn 2022 in Heenvliet, Galerie en Beeldentuin Lieve Lambrecht 2022 in Merendree, Museumtuin van Gaasbeek, Plantentuin Meise in 2023, Zevenenekentonenkunst Lochristi 2024, ART.Z-Kunstbiënnale Zaventem 2025, Hangar 14 herfst expo 2025, Beeldentuin Oude Abdij Drongen in 2025.

Werken in openbare plaatsen:

Zwemster inkomhal Sportoase Ter Heide in Rotselaar
Zeemeermin onder water in Todi Duikcentrum Beringen

EEN BRUG TE VER

De Slag om Arnhem

Hilaire Poels

Het werkpaard van de geallieerde luchtlandingstroepen was de C-47 Skytrain of Dakota. Deze kon 28 para's vervoeren maar ook twee Waco-zweefvliegtuigen slepen, elk met een capaciteit voor 15 man. Voor operatie Market werd besloten dat ze maar één zweefvliegtuig zouden slepen. Dit had ingrijpende gevolgen toen slecht weer roet in het eten gooide.

“EEN BRUG TE VER “

Een standaardwerk, geschreven door Cornelis Ryan, over de “Operatie Market-Garden” in september 1944.

Dit was een gecombineerd luchtlandings- (Market) en grond- (Garden) offensief, naar een plan van de Britse veldmaarschalk Montgomery. Het offensief werd geleid door de strategische opperbevelhebber en latere president van de Verenigde Staten, Dwight Eisenhower.

De bedoeling was in hoofdzaak tweeledig :

- De bevrijding van Nederland om van daaruit het Ruhrgebied in te nemen en de Duitse oorlogsindustrie lam te leggen.
- Om de Duitse Siegfriedlijn of Westwall heen te trekken die was aangelegd ten noordoosten van Arnhem vanaf Kleef tot de grens met Zwitserland. Deze was gebouwd op bevel van Hitler om, zoals de Atlantik Wall, tegenstanders zoals de geallieerden te beletten Duitsland en zijn veroverde gebieden binnen te vallen.

De operatie was een tragische mislukking voor de geallieerden.

Oorlog voeren is geen exacte wetenschap. Mocht dat wel zo zijn, dan zouden er geen oorlogen gevoerd worden. Met artificiële intelligentie geen oorlog meer?

Bibliografie:

- Een brug te ver – Arnhem 1944 - Cornelius Ryan
- Operatie Market Garden -Simon Forty & Tom Timmermans
- De slag om Arnhem – Lloyd Clark
- Wikipedia www.pegasusarchive.org/normandy/unit_R575.htm

Wat vooraf gaat: De landing in Normandië - Operatie Overlord.

De geallieerden zijn op 6 juni 1944 met 360.0000 soldaten geland op de stranden van Normandië. Zij joegen de vluchtende Duitse legers voor zich uit.

Op 3 september werd Brussel bevrijd en op 4 september viel Antwerpen met de ganse haveninfrastructuur onbeschadigd in handen van de geallieerden.

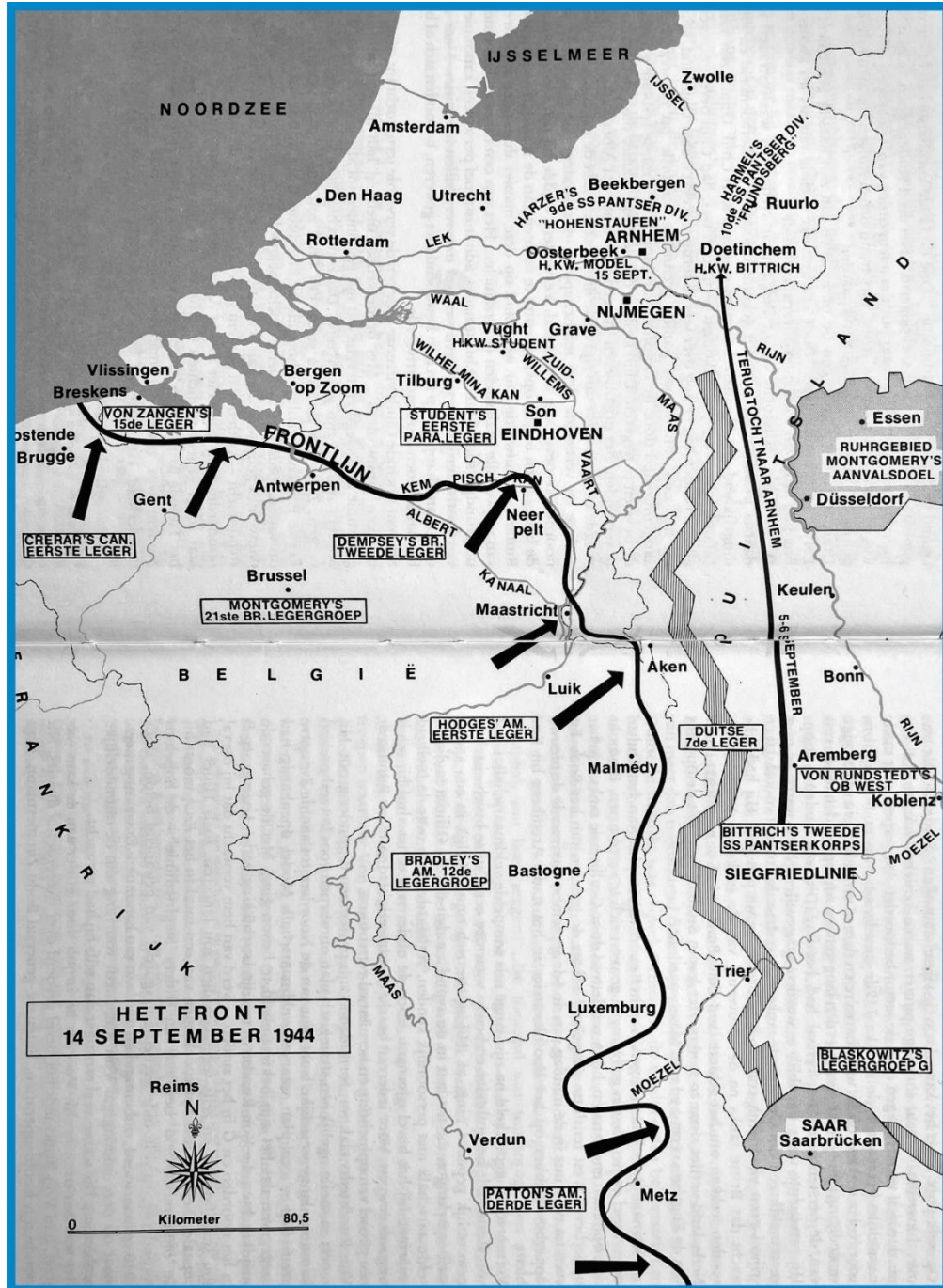
De Belgische en Nederlandse bevolking zag het haveloze restant van het Duitse leger en Belgische burgers, meestal collaborateurs, met al wat wielen had, vanuit ons land voorbij trekken in noordelijke richting, naar Duitsland dus.

Het was een eindeloze, wanordelijke en vermoeide stoet waarin zelfs een lijkwagen getrokken door 2 boerenpaarden nauwelijks opviel.

Velen, zelfs in SS- uniform, vroegen de weg naar de Duitse grens of wisten gewoon niet waar ze naartoe vluchtten.

Koning Leopold 3 kwam terug naar België. Koningin Wilhelmina benoemde, vanuit Londen, Prins Bernard tot bevelhebber van de

Nederlandse strijdkrachten en het ondergrondse verzet. De Nederlandse bevolking was euforisch van vreugde over de verhoopte, nakende bevrijding. De ouderen in Nederland herinneren zich 5 september nog altijd als “Dolle Dinsdag” of “Bijltjesdag”.

Op een paar dagen was voor de Duitsers een reusachtige bres van 100 kilometer ontstaan tussen Antwerpen en Luik waardoor, zoals reeds gemeld, de Engelsen regelrecht naar Antwerpen waren getrokken. De verslagen troepen van generaal – veldmaarschalk Walther Model sloegen dus via die vrije zone op de vlucht naar Nederland, richting

Duitsland, achtervolgd door de helft van het Engels leger, met de Belgische Brigade Piron en de Nederlandse Brigade Irène. In deze chaos werden door Hitler dan ook nog de zogenaamde “nieuwe wapens”, de V1-raketten, ingezet tegen Antwerpen en Londen.

Ondertussen stond het indrukwekkend Derde Leger van Patton met 300 tanks voor de Siegfriedlijn, het Saar- industriegebied en de Rijn naar Frankfurt.

Generaal Model had nog andere katten te geselen. De Duitse Legergroep B, die Zuid-Frankrijk bezette, sloeg op de vlucht na de 2de geallieerde invasie op 15 augustus 1944 door Fransen en Amerikanen vanuit de Middellandse Zee.

Models grootste zorg was echter de haven van Antwerpen. Deze controleerde hij met kanonnen vanop Walcheren en Zuid-Beveland. Tussen Oostende en de Westerschelde zat nog het 15de leger met 80.000 man van generaal Gustav Von Zangen ingesloten door de snelle actie van de Engelsen, die bliksemsnel waren doorgestoten naar Brussel, Gent en Antwerpen. Von Zangens strijdkrachten moesten worden bevrijd.

Models bede bij Hitler om versterking resulteerde in zijn ontslag. Door verwarring en ontreddeering op het slagveld, bereikte dit ontslag Model niet. Eén van zijn laatste bevelen betrof de verplaatsing van zijn Tweede SS-Pantserkorps met als commandant SS-Obergruppenführer Willi Bittrich na reorganisatie naar de streek van Arnhem.

Von Zangen wilde via Breda terug in Duitsland geraken maar moest in Arnhem hergroeperen met de andere Duitse eenheden. De terugtrekkende colonnes vanuit België werden gestopt en zelfs teruggestuurd.

Duitse MP's sloten de wegen naar hun land af. Afweergeschut op de daken van de Philipsfabrieken in Eindhoven werd op platte goederenwagons gemonteerd. Verse contingenten parachutisten van het nieuwe 1ste Parachutistenleger van kolonel- generaal Kurt Student werden van Duitsland aangevoerd en marcheerden richting België. Hun kracht nam terug toe. Met de Duitsers was je in die tijd nooit klaar.

Na de reorganisatie tussen Arnhem en Eindhoven beschikte Von Rundstedt echter over slechts 48 divisies die overeen kwamen met 27

Von Rundstedt was van mening dat de zwakste schakel in de Duitse verdediging van het Ruhrgebied de Betuwe in de streek rond Arnhem was. Een heldere analyse die trouwens ook door zijn tegenstander Montgomery werd gedeeld.

volwaardige 15 pantserdivisies op papier, maar geen tanks. Von Rundstedt schatte dat Eisenhower daartegen beschikte over 60 divisies op volle sterkte. Deze schatting was onjuist. Ike had op dat moment 49 divisies op het vasteland en beschikte over 2000 tanks tegenover 100 Duitse. De geallieerden beheersten ook het luchtruim volledig en hadden 2,5 maal meer kanonnen. De enige volwaardige troepen van Von Rundstedt stonden tegenover die van Patton, die oprukte in de richting van Metz en het industriegebied van de Saar. Tot dan zag het er goed uit voor de geallieerden....

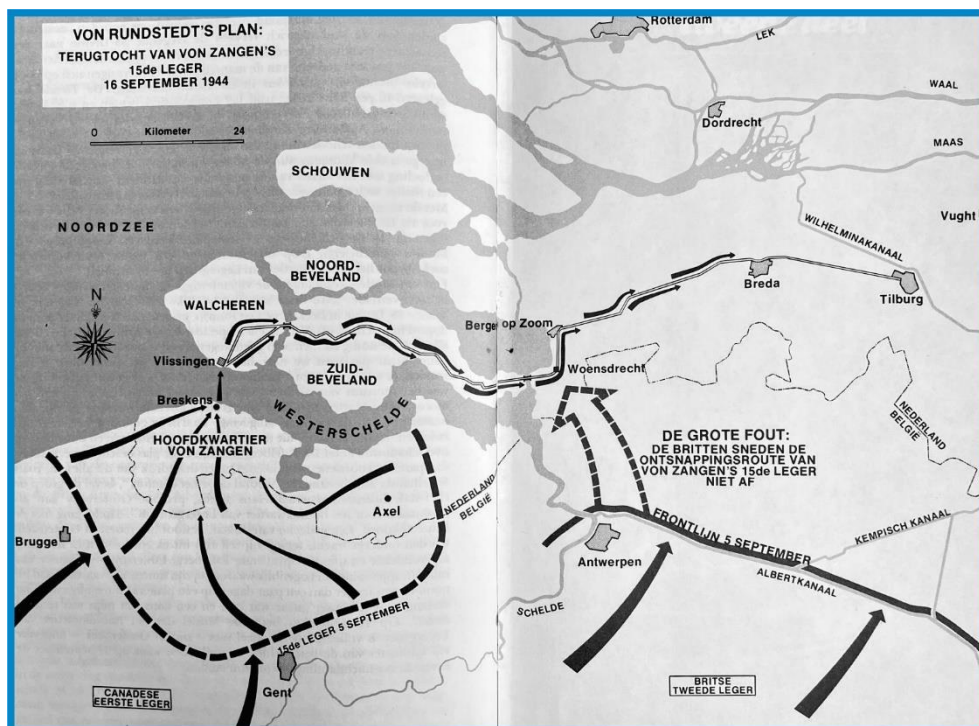
De opmars van de geallieerden stopte omdat de bevoorrading met voedsel, materiaal en munitie vastliep door de veel te lange verbindingen- en bevoorradingslijnen. Men kon de haven van Antwerpen niet gebruiken omdat de Westerschelde vol met mijnen lag die veel te laat werden opgeruimd. Cherbourg was de enige haven in geallieerd bezit. Eén rit tot de voorste eenheden - ondertussen was dat Beringen- bedroeg 700 kilometer.

Een leger kan pas vechten wanneer de bevoorrading vlot verloopt.

Een kapitale fout.

Daarboven lieten de geallieerden Von Zangen, zijn 80.000 soldaten met hun materieel en kanonnen bij nacht ontsnappen naar de noordelijke oever van de Westerschelde.

Een volgende grote fout.

Historici spreken van de grootste tactische vergissingen van de oorlog in West- Europa. De Elfde Britse Pantserdivisie, die Antwerpen had bevrijd, was uitgeput – “Ze sliepen waar ze stonden”-, en had gebrek aan alles, van benzine tot munitie. Generaal-majoor George Philips Roberts, 37 jaar, de spits van luitenant-generaal Brian Horrocks, commandant van het 30ste Britse Korps had het bevel gekregen “als gekken door te gaan”. Roberts liet Brussel links liggen en snelde naar Antwerpen, dat veel belangrijker was.

Op een schitterende manier geholpen door het Antwerpse verzet en de technici werden de explosieven om de reusachtige haveninstallaties te vernielen, onklaar gemaakt.

Roberts had van zijn oversten echter geen mandaat gekregen om de kanonnen van Walcheren en Zuid-Beveland uit te schakelen, maar zijn troepen hadden ook niet meer de kracht en de middelen.

Iedereen dacht enkel aan het oversteken van de Rijn. “Antwerpen stond niet in het Plan Market-Garden” waren de woorden van Horrocks en Roberts zelf.

Eisenhower en Montgomery verschilden zwaar van mening over de te volgen verdere strategie. Ike wilde een breed front, terwijl Monty met één krachtige stoot naar Berlijn wilde oprukken. Eisenhower wilde zijn Engelse partners wel tegemoet komen en wees op de noodzaak te beschikken over de kanaalhavens en Antwerpen om de bevoorrading te verzekeren.

Walcheren, bezet door de Duitsers, controleerde de “vient-et-va” op de Westerschelde en viel pas op 8 november. Na het ruimen van de mijnen in de Schelde opende de Antwerpse haven pas op 28 november, 3 maanden nadat de Engelsen de stad hadden bevrijd.

Ike moest schipperen om de 2 concurrerende commandanten , Patton, die naar de Saar trok en Montgomery die via de Ruhr naar Berlijn wilde, te verzoenen in hun zucht naar roem en eisen voor manschappen en wapens.

Patton had er geen oren naar dat de ganse oorlogsmachine per dag 4 miljoen liter benzine nodig had. Verbitterd zei hij : “Mijn soldaten kunnen hun koppels (broeksriemen) opeten, maar mijn tanks hebben brandstof nodig”.

Prins Bernard wilde zich ook profileren en zocht Montgomery op in zijn hoofdkwartier, een spartaans tentenkamp in de tuinen van het Paleis te Laken. Monty liet duidelijk zijn ongenoegen blijken over het bezoek van Bernard en verbood hem uit veiligheidsoverwegingen om een bezoek te

brengen aan de Nederlandse Prinses Irène brigade, die was toegevoegd aan het Britse 2de Leger en gelegerd was in Diest, op dat ogenblik 15 km van de frontlijn in Beringen.

Monty legde Bernard uit dat er geen marge was voor bezoeken wegens een tekort aan zowat alles om een leger te laten functioneren.

Montgomery gaf wel een primeur vrij door te spreken over een luchtlandingsoperatie, de “Operatie Comet”.

Op 5 september was de voorbereiding van “Operatie Comet” reeds gereed. Door het slechte weer en de toenemende Duitse tegenstand werd die echter uitgesteld en afgelast. Ook de prioriteit om met Dakota's benzine te vervoeren in plaats van parachutisten, werd door alle commandanten verworpen.

Het was wel voor iedereen een “wake-up call” om verder na te denken over de noodzaak om de bruggen over de Maas, de Waal en de Nederrijn in te nemen om verder naar het Ruhrgebied op te rukken en de Duitse oorlogsindustrie te stoppen.

Op 8 september 1944 kwamen de eerste V2's vanop een basis bij Den Haag in een ballistische baan na 5 minuten op Londen terecht, tot stijgend ongenoegen van de Engelse publieke opinie over het stilvallen van de vooruitgang in Nederland.

Het was het begin van het rakettijdperk.

Op 10 september landde Eisenhower op het vliegveld in Brussel voor een conferentie met zijn generaals. Die ging door aan boord van het vliegtuig wegens een ernstige kwetsuur aan de knie van de opperbevelhebber. De opdringerigheid van Montgomery beu, maakte Eisenhower duidelijk dat hij diens baas was.

Monty pakte wel uit met een gedurfd plan om met het op 8 augustus nieuw gevormde FAAA (First Allied Airborne Army) bestaande uit 3 1/2 divisie -de Amerikaanse 82ste en 101ste, de Britse Eerste Luchtlandingsdivisie, de 52ste Lowland Divisie met transportvliegtuigen en de Poolse parachutistenbrigade- een aantal bruggen te veroveren, met als belangrijkste deze over de Nederrijn bij Arnhem, de strategische poort naar het Ruhrgebied.

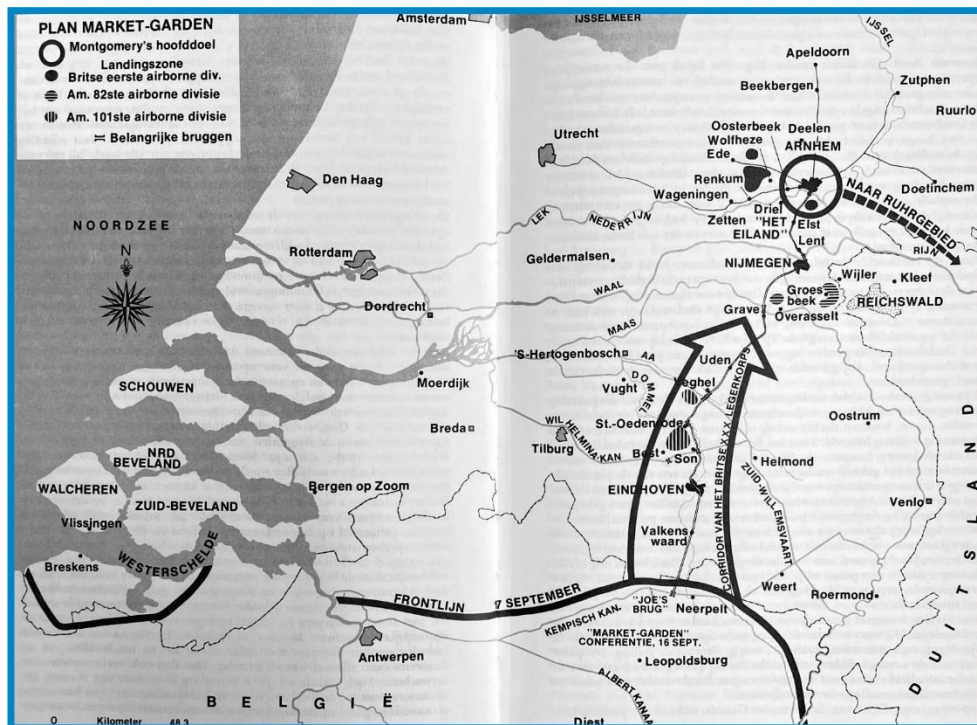
Dit zou een corridor openen voor de tanks van het Britse Tweede Leger om noordelijker en onverwacht voor de Duitsers, naar het oosten te zwenken. Zo zou men het Ruhrgebied binnenvallen en om de Siegfriedlijn heen trekken.

Eisenhower legde het plan nadien uit op een kaart voor luitenant-generaal Browning die voorstander was.

Diens enige opmerking was: “Toch geloof ik dat we wel eens een brug te ver konden gaan”- zonder kennis te hebben van recente Duitse versterkingen juist in die streek rond Arnhem. Het zouden historische woorden worden.

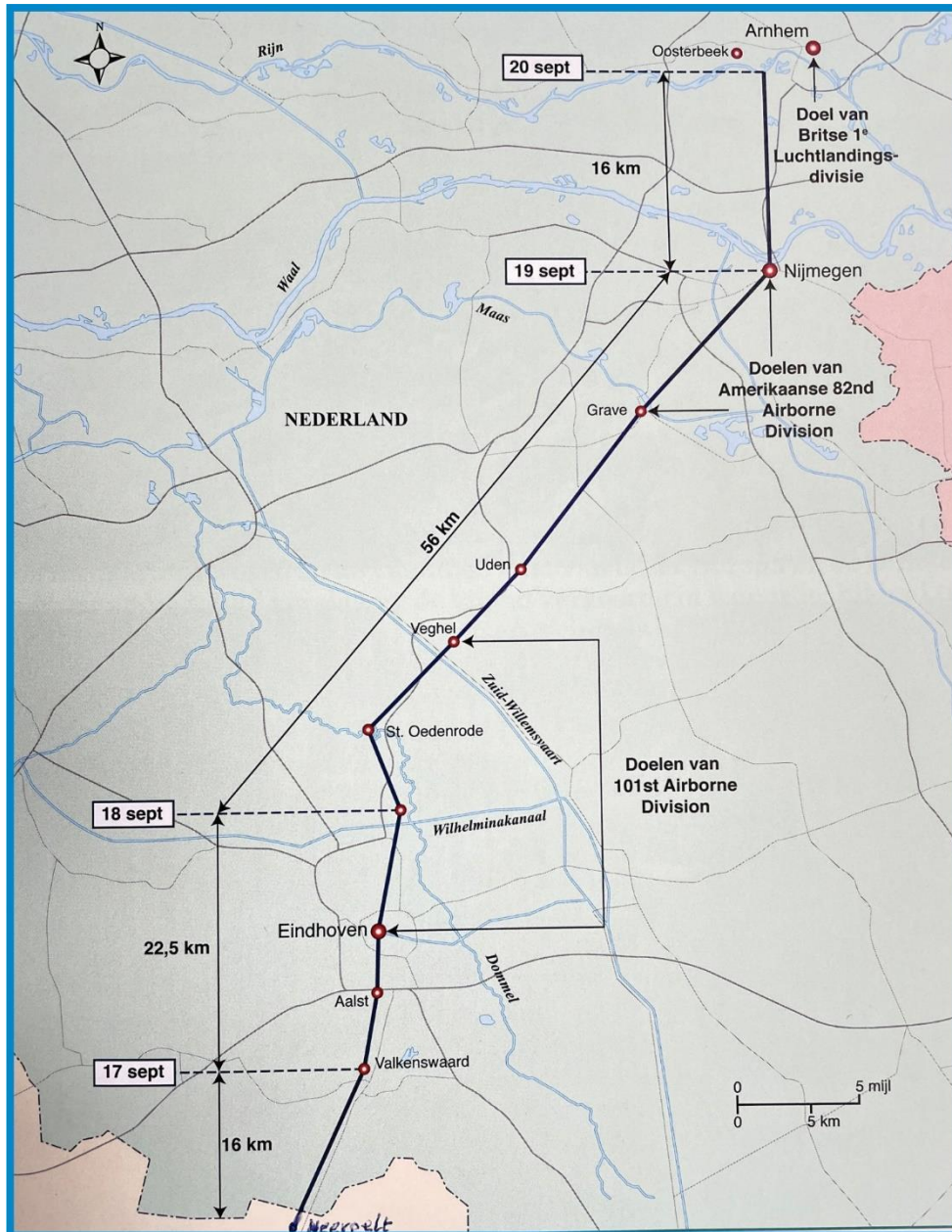
Het plan zou verder de historische codenaam “Operatie Market-Garden” dragen.

Vol vertrouwen en met 1000 ton extra goederen per dag haalde Montgomery zijn slag thuis. Hij was zodanig overtuigd van het succes dat hij onmiddellijk zondag 17 september vast legde als de nieuwe D-Day.

“Market: Een luchtlandingsplan vertrekkende vanuit Engeland.

Garden”: Een grondleger vertrekkend vanuit Neerpelt.

Generaal Miles Dempsey, opperbevelhebber van het Tweede Britse Leger, had zijn twijfels. Hij wees op de groeiende Duitse sterkte tussen Eindhoven en Arnhem en trok als één van de weinigen de rapporten van het Nederlandse verzet niet in twijfel.

Het belangrijkste objectieve - en zoals later bleek terecht- bezwaar was de beperkte militaire mobiliteit op de smalle weg van Neerpelt naar Arnhem. Tussen Eindhoven en Arnhem zouden de Duitsers het logge geallieerde landleger, dat geen kant op kon, zwaar op de korrel kunnen nemen.

Zoals reeds gezegd ontsnapte het 15de Duitse Leger van Von Zangen in de nacht van 6 september uit de isolatie van Breskens naar Vlissingen

op de noordelijke Scheldeoever. Het trok met stille trom langsheen het door de Britten bezette Antwerpen en installeerde er zich in het “welvarende dorp” Oosterbeek ten westen van Arnhem langs de Nederrijn in de chique hotels Hartenstein en De Tafelberg. Veldmaarschalk Model bepaalde op 15 september dat het hoofdkwartier van de Duitse Legergroep B in hotel De Tafelberg volledig operationeel moest zijn.

Ironisch genoeg waren het toevallig die heidevelden en weilanden in de buurt (de Ginkelse en Renkumse Heide) waar 2 dagen later, op 17 september, luitenant-generaals Lewis Brereton en Browning de Eerste Britse Luchtlandingsdivisie met 35.000 - tweemaal zoveel para's en luchthandelingstroepen als bij de landing in Normandië – zouden laten landen.

De spionagediensten van het Nederlandse verzet hadden de aanwezigheid van Model in Oosterbeek ontdekt. Ondertussen verspreidden Duitse officieren vanaf 14 september het gerucht dat er een geallieerde luchtlanding op til was. De repressie werd opgevoerd. Het verzet werd preventief aangepakt. Voor elke geliquideerde nazi zouden 3 Nederlanders worden terechtgesteld. Alle verkeer tussen de provincies was verboden. Op samenscholingen van meer dan 5 personen werd zonder waarschuwing geschoten. Boeren moesten graafwerk verrichten. Het was een schrikbewind.

Sommige bronnen vermelden dat de aanval aan de Duitsers werd verraden door een Nederlandse dubbelspion, “King Kong” C.A.

Lindemans, naar verluidt een echte psychopaat.

Hij kende de exacte datum : 17 september.

Lindemans stierf in juli 1946 in een ziekenzaal in een “Eva Braun”-scenario aan een overdosis slaappillen met een verpleegster in zijn armen.

Volgens een andere bron ontdekte een Duitse soldaat van generaal Student de volledige plannen, landkaarten inclusief, op het lichaam van een neergeschoten Britse piloot die op verkenning was boven Arnhem. Dit gaven de Duitsers na de oorlog toe.

De werkelijkheid is dikwijls straffer dan de stoutste verbeelding.

“Garden”: Het landleger van de geallieerden

De Duitsers hadden zich ingegraven aan de oostkant van het Albertkanaal. Het ging om bataljons van het 1ste Parachutistenleger van generaal Student. Uit verkenningen langs het kanaal bleek dat de brug bij Beringen niet helemaal was vernietigd. De Guards slaagden erin om een bruggenhoofd uit te bouwen aan de overkant zodat de Duitsers de kans niet meer kregen om de brug effectief op te blazen. De Guards en de Brigade Prinses Irene konden na zware gevechten Beringen bevrijden en oprukken richting Geel en Helchteren. Op de foto de houten brug van Beringen, die werd versterkt met twee baileybruggen.

Een Sherman van het 4^e/7^e reg Dragoon Guards steekt de brug van Beringen over. Een tegenaanval op 9 september van het 6^e Parachutisten Reg werd uiteindelijk afgeslagen door de Nederlandse Prinses Irene Brigade. Deze brigade kwam tot haar volle recht toen de Guards dicht bij Nederland kwamen, waarbij ze gidsen en tolken leverde, zoveel dat ze de bijnaam 'Gidsenbrigade' kreeg.

Op 6 september 1944 hebben de geallieerde Irish Guards en Welsh Guards na intense gevechten Beringen bevrijd. De houten brug tussen Commelo en de Brugstraat, die door de Duitsers was opgeblazen, werd hersteld met de hulp van Russische krijgsgevangenen en Beringse burgers. Zo werd de weg geëffend naar Noord-Limburg, via Heusden/Helchteren enerzijds en Beverlo/Leopoldsburg anderzijds.

"De Duitsers komen terug" hoorde men in de straten van Beringen en omstreken roepen !

Het waren soldaten van het nieuwe Duitse 1ste Parachutistenleger dat op bevel van Hitler was samengesteld door generaal Student en versterkt door soldaten van het 15de Leger van Von Zangen na een oproep van Model. Het werd geleid door luitenant- generaal Kurt Chill. Het was de bedoeling om het "gat" van 100 km tussen Antwerpen en Maastricht te dichten.

In Hechtel werd opnieuw zwaar gevochten, het was zelfs de zwaarste strijd na de landing op de stranden van Normandië. Nu, meer dan 80 jaren later, ziet men aan oudere woningen, zoals het vroegere café Klein Caen, nog steeds de inslagen van de kogels op de zijgevel.

Tussen 6 september in Beringen en de start van “Market- Garden” op 17 september waren de geallieerden slechts 25 km gevorderd tot Neerpelt. Uiteraard moest het verzamelen van de voertuigen, tanks, kanonnen, noodbruggen, bulldozers, manschappen, voedsel, enz. uiterst snel en nauwkeurig gebeuren.

Op 10 september hadden de Irish Guards- dezelfde die Beringen hadden bevrijd- o.l.v. kolonel J.O.E. Vandeleur brug 9 over het Kempisch kanaal (het Schelde- Maaskanaal) in Neerpelt/ Lommel in handen gekregen. Vanaf dan werd de plaats aan het huidige Barrierpark Joe’s Bridge genoemd.

Infanteristen van de 231ste brigade van de 50ste divisie, ondersteunende troepen voor de Guards-pantserdivisie, marcheren over Joe's brug.

De uitgebreide percelen rond het bruggenhoofd dienden voor de verzameling en voorbereiding van de "Garden"-component, de landmacht, die zou optrekken naar Arnhem. Ook vanuit die positie, Bridgehead Neerpelt, werd op 11 september Lommel bevrijd.

Op vrijdag 15 september 1944 gaf luitenant-generaal Sir Brian Gwyne Horrocks van het 30ste (XXX) Britse Legerkorps in cinema Splendid tegenover het station van Leopoldsburg de briefing voor Operatie "Market Garden" aan de commandanten.

Voor hen was het een zegezekere tocht naar Arnhem, een feest. De commandanten droegen toen dan ook geen legerkledij of helm, maar de fiere, traditionele, kleurrijke paradekleding van hun brigades en korpsen.

Het doet een beetje denken aan het lied "Land van Maas en Waal" en "Het circus Jeroen Bosch".

Met Engelse humor werd Vandeleur met smaragdgroene halsdoek en een witte .45 colt aan de heup door Horrocks geplaagd: "Joe, als de Duitsers je te pakken krijgen, zullen ze denken een boer te hebben gevangen".

Zo was met Engelse humor de uitgelaten, vrolijke teneur....

Horrocks legde de ingewikkelde operatie uit. Vanop het bruggenhoofd aan Joe's Bridge zouden zondagmiddag 17 september 350 kanonnen gedurende 35 minuten onophoudelijk elke positie van de vijand onder vuur nemen. Om 2u35 p.m. zouden de tanks, gesteund door zwermen "Tyfoon" jachtvliegtuigen oprukken naar Valkenswaard.

Er zou geen sprake zijn van pauzeren of stoppen. Binnen 2 tot 3 uur moesten de Guards met hun tanks Eindhoven bevrijd hebben.

9.000 manschappen van de genie van de 43ste Wessex infanteriedivisie met 2.277 voertuigen moesten zorgen dat de bruggen ongeschonden of hersteld, konden worden bezet door de para's van de "Market" luchtlandingstroepen die op datzelfde ogenblik zouden overvliegen. Op de avond van 17 september moest het landleger van Horrocks Eindhoven bevrijden.

In 60 uur zouden 20.000 voertuigen in Arnhem zijn.

"Market": de para's van het luchtlandingskorps

Operatie "Market" werd geleid door de Amerikaanse Airborne luitenant – generaal Lewis H. Brereton. Onder hem stonden 2 Britten, luitenant-generaal Frederick A.M. Browning en majoor-generaal Robert E. Urquhart.

De voorbereiding onder leiding van Urquhart en majoor-generaal Stanislaw Sosabowski van de Eerste Poolse Parachutistenbrigade verliep relatief vlot.

In de gehuchten, dorpen en kantonnementen rond de Engelse vliegvelden wachtten, ook op 17 september, onder leiding van generaal-majoor Maxwell D. Taylor, de "Screaming Eagles" van de 101ste Luchtlandingsdivisie om op te stijgen. Het moreel van de troepen was uitstekend, maar er was naast ongeduld ook twijfel.

Vooraf het feit dat de landing op klaarlichte dag plaats had – er was die nachten geen maan -zaaide onrust. De luchtlanding in Normandië, achter de Duitse linies, die de landing uit de zee op de stranden vooraf ging, had immers 's nachts plaats gevonden.

Ook hadden de para's niet zoveel vertrouwen in de Tommies, de Britse grondtroepen. Ze hadden liever het Amerikaanse Derde Leger o.l.v. generaal Patton vanuit België zien komen i.p.v. de Engelsen die tegelijk in Neerpelt zouden vertrekken.

Zelfs bijgeloof speelde een rol. Eén van de bruggen die de Engelsen moesten veroveren was de Maasbrug in Grave. De naam van dat dorp betekent "graf" en schrikte sommige Engelsen af.

Ook waren de para's te weten gekomen dat in de landingszone 4.000 gehergroepeerde Duitse soldaten aanwezig waren.

De landingszone lag ten noordwesten van Arnhem en de te veroveren cruciale brug die naar het Duitse Ruhrgebied leidde, ten zuidoosten. Men moest dus dwars door de stad Arnhem om bij de strategische brug te geraken. Die brug was waarschijnlijk ondermijnd met dynamiet. Voor sommigen was dat dan het motief om het "een brug te ver" te noemen. Dat ook de communicatieapparatuur, de zgn. 22-sets, niet altijd voldeed in een stedelijke omgeving, wist men reeds vóór het vertrek.

Omwille van het moreel waren de commandanten ook soepel en breeddenkend.

Zo mocht een para zijn tamme haas meenemen. Een andere nam Myrtle mee, een roestbruine kip, die hij bij een andere sprong op 300 meter hoogte losliet en door haar baasje beneden op de grond kakelend teruggevonden werd.

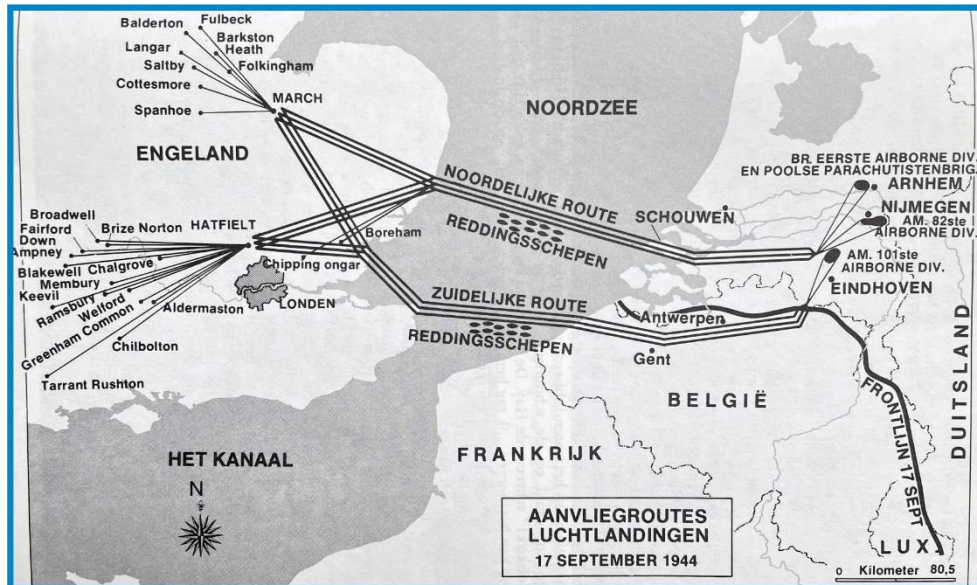
Ook 82 postduiven van de RAF mochten mee om zegeberichten vanuit Arnhem naar huis te brengen. De hokken waren in de buurt van Londen, zo'n 400 km vliegen.

Na slechts 7 dagen voorbereiding moesten er nu nog 3 dagen gunstig weer volgen.

Op het hoofdkwartier van het geallieerde luchtlandingsleger stuurde luitenant-generaal Brereton op zaterdag 16 september om 07u45 pm het codebericht : BEPAAL MARKET ZONDAG 17. BEVESTIGEN naar zijn commandanten en dan ging hij slapen. Op de basis begon het aftellen. De soldaten wisselden hun geld om voor Nederlandse guldens, konden niet slapen van de zenuwen en begonnen te kaarten.... voor geld.

De aanval

1. De Market compound: De paracommandos

Vanop 26 luchtmachtbasissen in Engeland verzamelden bij operatie “Market “ in totaal 4.700 vliegtuigen. Elk toestel dat de geallieerden bezaten, was ingeschakeld.

Paarden en koeien sloegen op hol. Het geronk deed de aarde lichtjes beven.

Het verkeer in steden en dorpen raakte in de knoop. Toevallig werden die zondagmorgen 17 september 1944 in heel Engeland speciale kerkdiensten gehouden voor het handvol RAF-piloten die bij de Slag om Engeland, 4 jaar tevoren, de Luftwaffe van Hitler hadden verslagen en waarvan Churchill op de BBC zei : “Nooit hebben zo weinigen zoveel gedaan voor zovelen....”

De diensten werden overstemd door de vliegtuigmotoren. Bij het Magnificat liepen de mensen in Westminster Cathedral buiten. In Noord-Londen gaf een muziekkorps van het Leger Des Heils een concert maar dat kwam niet boven het lawaai uit. De man met de grote trom begon dan maar in morse de V van Victory te slaan: 3x een korte en dan een langere slag.

Bij nacht waren 1400 bommenwerpers vertrokken die de omgeving van Arnhem moesten zuiveren van Flak- afweergeschut.

Om 9u45 a.m. vertrokken 2 en half uur lang 2023 vliegtuigen met troepentransport die de zgn. Hamilcars, Horsa- en Waco-glid ers op sleeptouw hadden om de eerste dag 20.000 man naar hun juiste DZ (Dropping Zone) te brengen.

Deze reusachtige formatie werd omringd door 1500 geallieerde jagers: Spitfires Typhoons, Tempests, Mosquito's, Thunderbolts, Lightnings, Mustangs en duikbommenwerpers.

Om 11u55 a.m. was de hele Airborne strijdmacht met meer dan 20.000 paracommando's, 511 voertuigen, 330 stukken geschut en 590 ton ander materiaal en eten, van de grond.

Terwijl de sleepvliegtuigen en gliders zich boven de steden Hatfield en March, ten noorden van Londen, aan het formeren waren, vertrokken om 10.25 a.m. 12 Britse Stirling bommenwerpers en 6 Amerikaanse C-47 met de "pathfinders" naar Nederland om als eerste de landings- en afwerpterreinen te markeren.

Even na 1 uur p.m., dus op zondagmiddag, zou de 1ste Parachutistenbrigade van generaal Gerald Lathbury haar landingsgebied bereiken.

Toen de laatste toestellen de Engelse kust verlieten – de noordelijke "treinen" via controlepunt Aldeburgh en de zuidelijke via Bradwell Bay- waren reeds 30 gliders verongelukt. Oorzaak : gebroken sleepkabels, motorstoringen en zware bewolking.

23 gliderladingen gingen verloren.

Vanaf de formatiepunten March en Hatfield werden de vliegtuigen geholpen door radiobakens, codelichten en gerichte radiosignalen. Boven de Noordzee namen bebakeningsschepen die taak over. Er lag een keten van 17 snelle vaartuigen langs de noordelijke route en 10 langs de zuidelijke. Het was zoals een pad van stenen in de Noordzee. Die snelle marinevaartuigen maakten ook deel uit van een lucht-zee reddingsoperatie. Laagvliegende amfibietoestellen markeerden de posities van gliders of vliegtuigen die in zee waren terecht gekomen tot reddingsvaartuigen de plek hadden bereikt.

Er kwamen 8 gliders in zee terecht.

Op de eilanden Walcheren, Noord-Beveland en Schouwen stond Duits afweergeschut, evenals in de Scheldemonding, op drijvende schuiten. De Flaks werden door de geallieerde jagers onder vuur genomen. Eén C-47 met zijn glider werd boven Schouwen neergeschoten. De bemanning kwam om het leven.

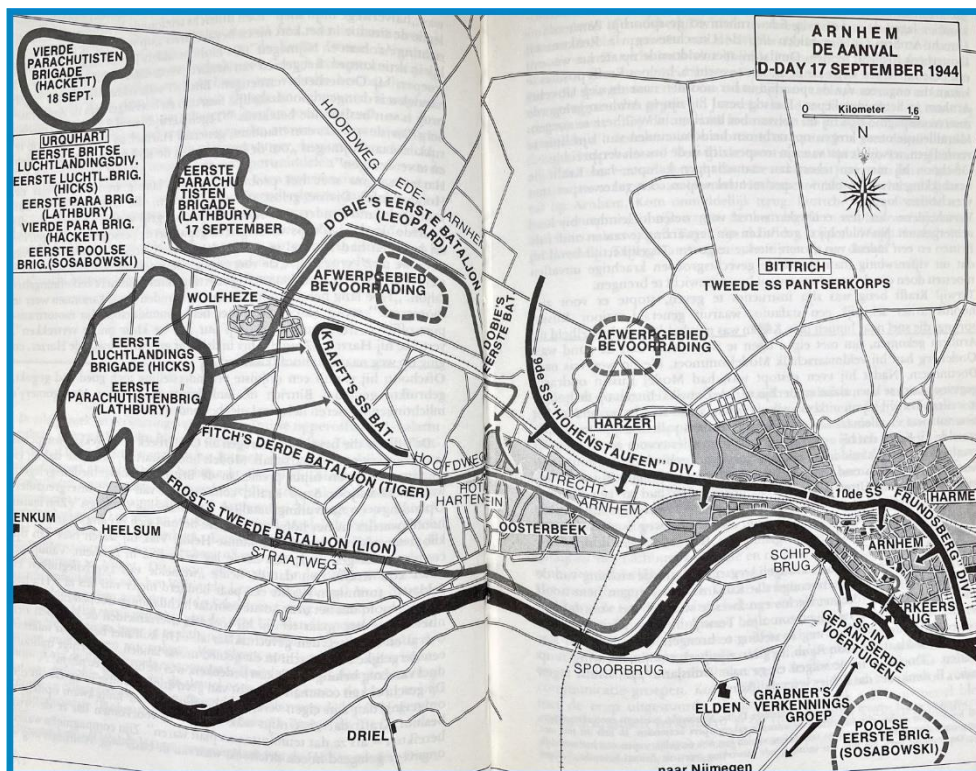
2. Naar Arnhem

De Duitse legerleiding en de Nederlandse bevolking verwachtten een geallieerd grondoffensief. Dat dit ook zou gepaard gaan met een luchtlandingsaanval was een verrassing, zeker op een zondag en op klaarlichte dag.

De 1.400 geallieerde bommenwerpers waren gearriveerd en lieten dadelijk hun vrachten vallen rond Arnhem met als “collateral damage” een psychiatrische inrichting in Wolfheze. Overlevende patiënten in witte kleren dwaalden door de bossen.

In de Eusebiuskerk, nu nog steeds de hoofdkerk van Arnhem, bevonden zich 1200 mensen. Toen, na een stroomonderbreking, het orgel opnieuw begon te spelen begon de ganse kerk euforisch het Wilhelmus te zingen. Het was een vreselijk bombardement met vele doden en enorm leed bij de plaatselijke bevolking.

Om 12u40 p.m. verschenen in Arnhem de 12 Britse Stirlings en 4 Amerikaanse C-47's met de “Pathfinders”. Ook ten zuidwesten van Nijmegen bij Overasselt dropten 2 toestellen para's die terreinen afbakenden.

Eén van de 4 C-47's werd neergeschoten waarbij er slechts 4 overlevenden waren.

Om 12u45 p.m. waren alle landings- en afwerpgebieden in het ganse “Market Garden”- gebied gelokaliseerd en aangeduid.

Op dat ogenblik vlogen de eerste vliegtuigen en gliders van de “trein” laag en traag in Neerpelt boven de tanks voorbij. Het was een spectaculair en onvergetelijk zicht voor de airborne- para’s. De “treinen” vlogen in groepen, gescheiden door tussenruimten van elk 4 minuten, langzaam over het vlakke Nederlandse landschap. De piloten herkenden onder zich de markante punten, de rivieren en kanalen, Arnhem en de verkeersbrug, waarop hen was geweest. Alleen boven Eindhoven hadden ze luchtafweer ontmoet, maar niet boven of rond Arnhem. Daar werd geen enkel sleep- of zweefvliegtuig neergeschoten. Plannen overleven zelden het eerste contact met de vijand, maar nu was het anders.

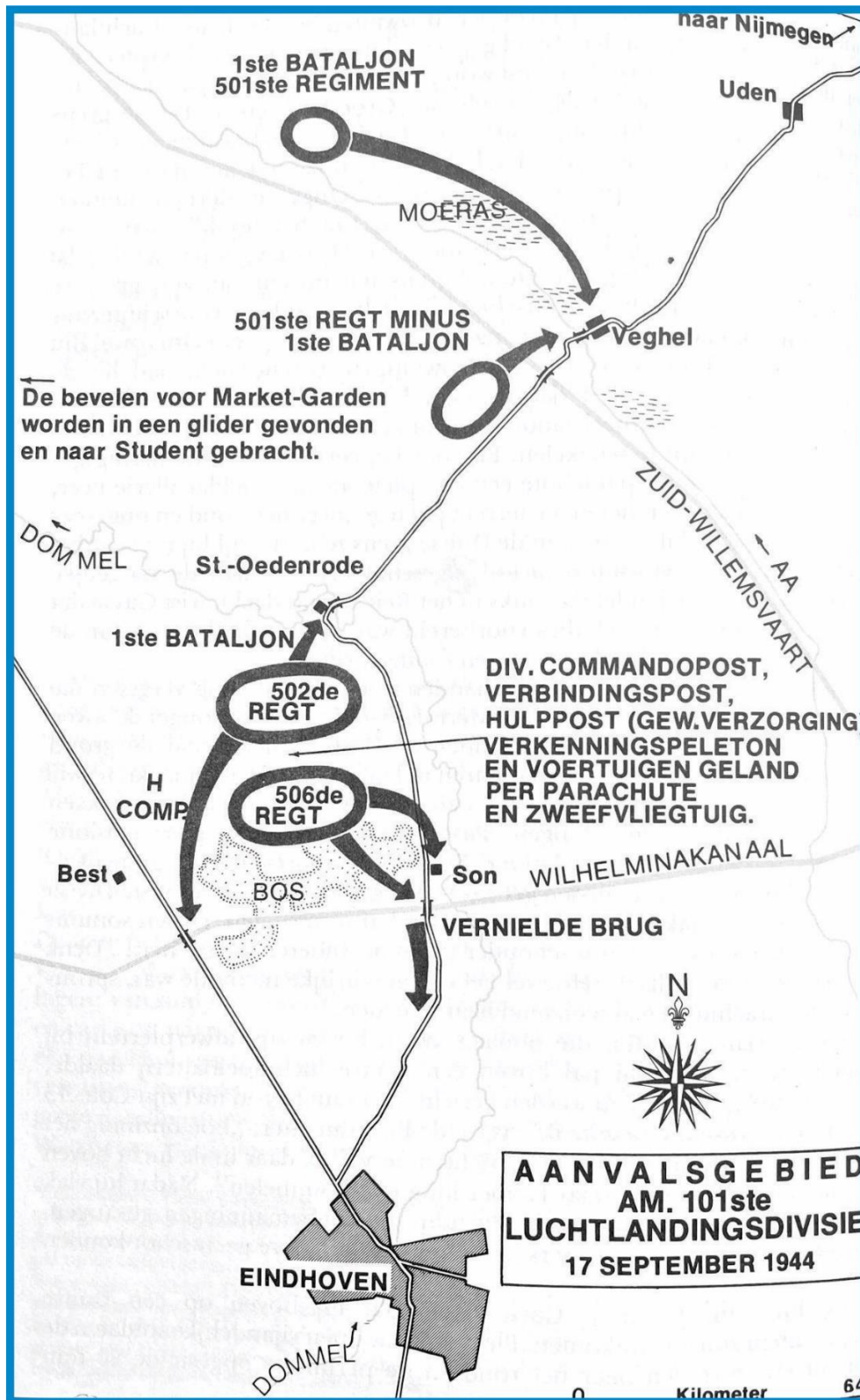
3. De “Garden”- compound

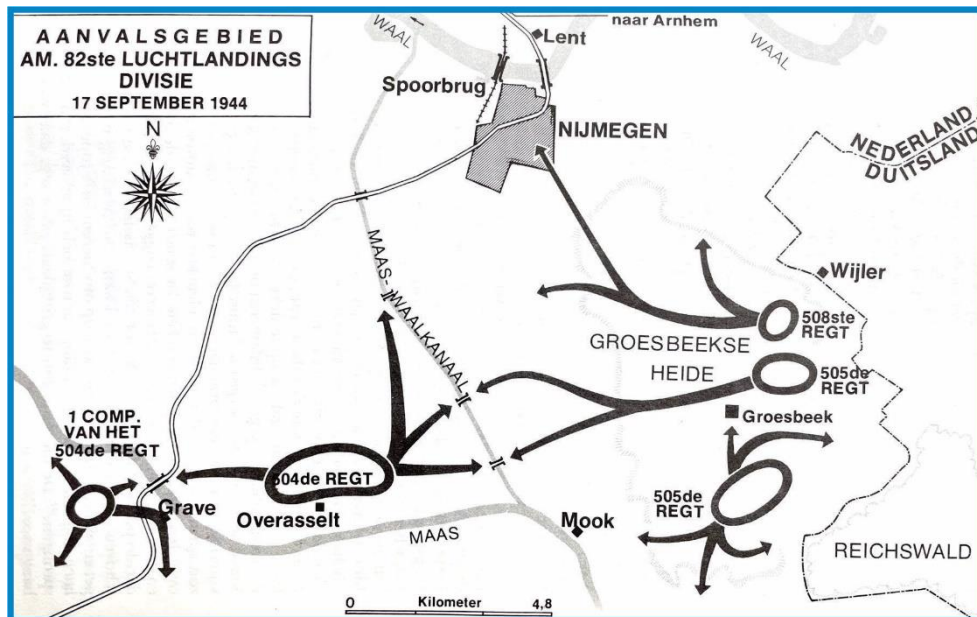
Horrocks gaf het vertreksein en tegen 12 km per uur zetten de tanks in Neerpelt zich in beweging. Bij de Duitsers was de reusachtige verzameling van alle soorten voertuigen natuurlijk niet onopgemerkt voorbij gegaan.

Eens over de grens in Aalst (Nederland) lag de “Kampfgruppe Walther” aan weerszijden van de weg te wachten en liet de eerste tanks passeren. Dan openden zij met kanonnen het vuur en werden 9 tanks in een paar minuten uitgeschakeld. De colonne werd beschoten met hevig geweervuur. Opgeroepen Typhoons schoten de Duitse stellingen aan flarden maar door de smalle weg duurde het uren om alles op te ruimen.

In plaats van volgens plan in 2 tot 3 uren naar Eindhoven te rijden, was men ‘s avonds om 19u30 pas halfweg in Valkenswaard waar de nacht werd doorgebracht. De tanks van de Irish Guards met Joe Vandeleur werden aan de brug van de Dommel vóór het binnenrijden van Eindhoven op 18 september opnieuw beschoten door een kanon en mitrailleurs. Dan duurde het nog eens 4 uren om met de tanks wegens de uitzinnige menigte door Eindhoven te raken.

De corridor van Neerpelt tot Veghel kreeg de naam “Hell’s Highway”.

Maar er was goed en slecht nieuws. De verkenners hadden ten noorden van Eindhoven contact gemaakt met Amerikaanse para's van het 506de Regiment dat de dag voordien gedropt was om de brug in Son veilig te stellen. Die brug was ondermijnd en werd bij de nadering van de para's door de Duitsers opgeblazen.

Ook kwam een gepensioneerde burger melden dat de Duitsers de buurt van die brug verlaten hadden. Om 7u 's avonds bereikte de voorhoede pas de brug bij Son, waar kolonel Robert F. Sink van het 506de Regiment met de hulp van burgers nog steeds bezig was met de herstellingen. Als alternatief voor de brug van Son werd deze van Best gekozen om over het Wilhelminakanaal te raken. De Britten en Amerikanen waren er echter niet van op de hoogte dat daar meer dan 1.000 soldaten van het 15de Duitse Leger aanwezig waren die ook de brug in Best na zware gevechten opbliezen.

Het 504de en het 508ste veroverden nog de Honinghutbrug van de weg Grave- Nijmegen over het Maas- Waalkanaal. In Nijmegen hadden de SS'ers zich ingegraven bij de zuidelijke toegangswegen om de brug over de Waal te behouden.

Massa's Duitsers reserves (ouderen, zieken, zorgpersoneel enz.) kwamen van over de Duitse grens uit het grote Reichswald en sloegen de regimenten van de 504de ,508ste en 505de van de 82ste Divisie terug. Uiteindelijk kon Gavin met inzet van al zijn manschappen het wanordelijke samenraapsel teruggedrijven.

4. Duitse tegenzetten

Het leek ongelooflijk dat de Duitsers in Arnhem nog altijd geen alarm hadden geslagen.

Veldmaarschalk Model hield een feestje n.a.v. een pas gedecoreerde kapitein Paul Gräbner (die we in Nijmegen nog zullen tegenkomen) en dronk met zijn staf gekoelde Moezelwijn. Zij gingen met Duitse stiptheid exact om 13u00 p.m. aan tafel, toevallig het uur U voor de “Market-strijdmacht” om 5.700 para’s in de directe buurt van Models hoofdkwartier bij hotel De Tafelberg in Oosterbeek te droppen in DZ X. Alle “Market” bataljons, brigades en eenheden kwamen op dat ogenblik in de juiste DZ S, X, Y of Z terecht en organiseerden zich. Ook de troepen in de zweefvliegtuigen ondervonden weinig tegenstand. De aanval was een volledige verrassing voor de Duitse commandanten.

Die kenden de plannen van de geallieerden, maar niet ieder van hen had er geloof aan gehecht. Ze hadden wel tegenzetten ingeoeffend en tot hun eigen verbazing kwam die voorbereiding van dat verdedigingsplan nu van pas.

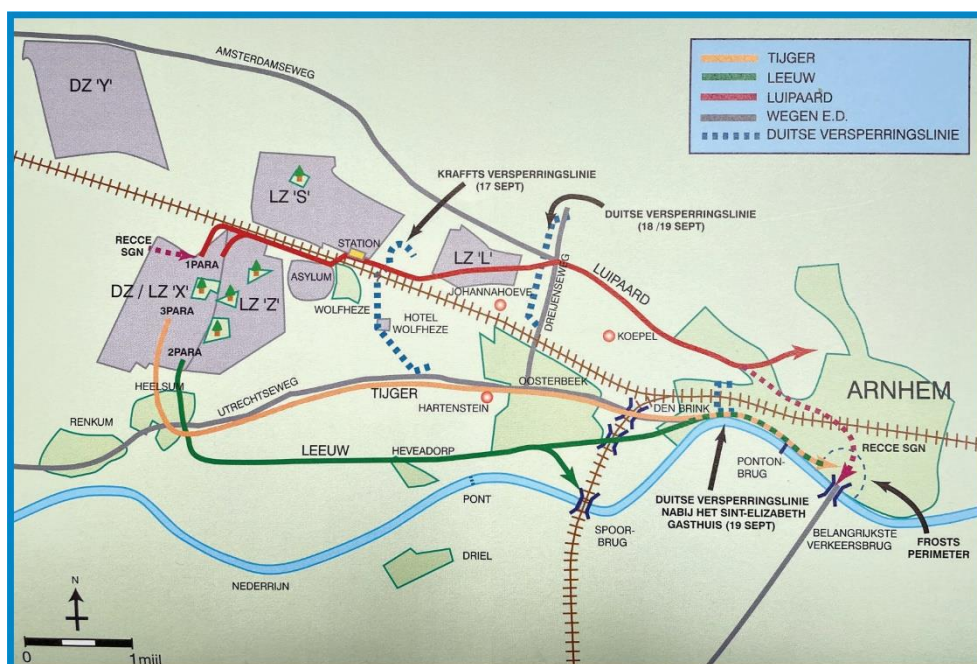
Tegenover elke geallieerde eenheid werd uiterst snel een Duitse geplaatst.

De 1ste Parabrigade van generaal Gerald Lathbury moest onmiddellijk Arnhem binnen trekken. De brigade bestond uit 3 bataljons:

1ste Bn Para, lt. colonel David Dobie/ Rood- Luipaard.

2de Bn Para, lt. colonel John Frost/ Groen- Leeuw.

3de Bn Para, lt. colonel John Fitch/ Geel- Tijger.

In Arnhem kwamen zij tegenover bataljons van SS- Sturmbannführer Sepp Kraft met zware wapens zoals 88mm kanonnen, mortieren, mitrailleurs en vlammenwerpers te staan. De Britse para's hadden slechts een beperkt aantal jeeps en lichte wapens.

Het 2de bataljon Para van John Frost was het hoofddoel toegewezen en moest via de groene route – Leeuw- de grote verkeersbrug te veroveren. Het 3de bataljon van John Fitch moest via de gele route – Tijger- de spoorbrug innemen en dan Frost versterken.

De 1ste bataljon Para moest via de rode route – Luipaard - de hoogte ten noorden van Arnhem bezetten.

Majoor C.F.H. Gough van 1st AB Recce. Sqn moest, zonder op de samenkomst van de 3 bataljons te wachten, met zijn jeeps vertrekken en de brug innemen tot Frost arriveerde.

De 3 bataljons werden op hun marsroute ernstig gehinderd door de uitgelaten Nederlandse burgers. Er was onverwacht grote Duitse tegenstand.

Toen Frost uiteindelijk de spoorbrug over de Nederrijn opreed, lieten de Duitsers deze in de lucht vliegen.

Generaal Bittrich deed volgens plan de 10de SS-pantserdivisie samen met een verkenningsbataljon over de verkeersbrug in Arnhem naar Nijmegen rijden, om te beletten dat de Amerikanen en Britten daar de bruggen zouden innemen. Het 1ste AB verkenningsquadron o.l.v. majoor C.F.H. Gough vertrok te laat van DZ X en botste in Wolfheze reeds op Duitsers die de Luipaardroute blokkeerden. Zij konden gelukkig wel de Tijgeroute bereiken.

Het 3de Para van Fitch reed zich na 3 km vast op de Utrechtseweg maar wist bij toeval de Duitse generaal Kussin te doden.

De radioverbindingen van generaal Urquhart werkten niet. Een generaal die zijn troepen niet kan dirigeren is verloren. Het Amerikaans radio-materieel werkte op andere frequenties dan het Britse. Een zware fout met grote gevolgen.

5. Boven Son en Veghel

De Amerikaanse 101ste Luchtlandingsdivisie vloog over de lange colonnes van het 30ste Britse Legerkorps toen voorbij de grens het Duits afweergeschut losbarstte. Van de 424 Dakota's werden er 16 rond

Eindhoven neergeschoten en meer dan 100 beschadigd. Van de 70 gliders bereikten er 53 de Sonse Heide voorbij Eindhoven.

Positief was dat de bataljons van het 506de en 502de Regiment op de goede plaats neerkwamen.

Op maandag 18 september, één dag te laat, trok het landleger onder Horrocks leiding Eindhoven binnen. Het leek op carnaval. Het kostte de tanks 4 uur om door de uitbundige stad te komen richting Wilheminakanaal en de bruggen in Son en Best.

De brug over de Dommel in St.-Oedenrode was eveneens voor het 502de. In Veghel werd het 501ste Regiment gedropt voor de bruggen over de Zuid-Willemsvaart en de Aa.

De 82ste luchtlandingsdivisie van generaal-majoor James M. Gavin werd boven het Maas-Waalkanaal eveneens zwaar beschoten. Zij moesten in Grave eerst één para-compagnie van het 504de regiment afwerpen ten westen van de Maasbrug met haar 7 bogen en 520 meter lengte om deze bij verrassing in te nemen.

Op het Maas-Waalkanaal lagen tussen Mook en Nijmegen 4 bruggen. De kanaalbrug bij Heumen werd door het 505de, 508ste en 504de ingenomen. De andere 3 bruggen werden door de Duitsers opgeblazen. Het 504de regiment nam ook de gevreesde Maasbrug van Grave in.

Om de vijand, die in het Reichswald met hun leider Bittrich op Duits grondgebied verscholen zat met Flaks, tanks en kanonnen, niet op te schrikken werd de dropzone van het 505de en de 508ste rond de Groesbeek en Overasselt niet gemarkeerd met rookbommen. Generaal Gavin was er samen met zijn mannen van het 505de per parachute geland.

Wegens problemen met de radioverbindingen had niemand van de 101ste en 108ste luchtlandingsdivisie contact met de divisie van Urquhart, die intussen geland was op DZ X bij Roosbeek, ten westen van Arnhem aan de andere zijde van de Nederrijn, maar wel met het 30ste korps van Horrocks.

De eerste tanks van de Gardenafdeling van Horrocks moesten tegen de avond van 18 september de para's van de 101ste luchtlandingsdivisie bereiken. Maar...

De 101ste luchtlandingsdivisie van Maxwell Taylor was zwaar teleurgesteld dat Eindhoven nog niet was bereikt. Hij was door het Nederlandse verzet op eenvoudige wijze verwittigd via het bestaande

telefoonnet. Zijn divisie was in Eindhoven, Son en Veghel op zichzelf aangewezen.

Binnen de 2 uren veroverden Taylors para's Veghel en de 4 overgangen voor spoor en verkeer over de Aa en de Zuid-Willemsvaart. Met gemak kregen ze de zone van Son en St.-Oedenrode in handen.

Het was een grote tegenslag dat de brug over het Wilhelminakanaal bij Son, die door het 5de regiment tot op 50 meter werd benaderd, door de Duitsers werd opgeblazen.

Taylor maakte dan 1 bataljon van het 502de regiment vrij om de alternatieve brug over het kanaal bij Best in te nemen. Men vermoedde daar weinig weerstand, wat een zware onderschatting was. De gevechten duurden er 2 dagen en 1 nacht en het 502de leed zware verliezen.

Nederlandse burgers hielpen kolonel Sink de brug in Son herstellen zodat deze te voet bruikbaar was.

6. Duitse pantsers in Arnhem

Bij het 2de SS-Panzerkorps had luitenant-kolonel Walter Harzer een 40-tal defecte tanks, halftracks en gepantserde soldatencarriers hersteld. Deze moesten op bevel van generaal veldmaarschalk Model naar Duitsland, maar gingen nu ingezet worden in de slag om Arnhem.

Harzer liet het gebied tussen Arnhem en Nijmegen verkennen door zijn kapitein Paul Gräbner. Deze vertrok via de strategische verkeersbrug rond 7u 's avonds en had, ondanks uitdrukkelijk bevel van generaal Bittrich, nagelaten de strategisch belangrijke brug van Arnhem te beveiligen door er tanks achter te laten.

Een uur later kwam John Frost met zijn 2de bataljon op de lege brug toe en nam stormenderhand ook de schipbrug (soms ook pontonbrug genoemd) in. Deze was echter half gedemonteerd en dus onbruikbaar.

De bewuste Arnhemse brug – de brug die te ver zou blijken.

De manschappen van Frost hadden 7 uur gevochten om de grote verkeersbrug, de spil van Montgomery's plan in Arnhem, te bezetten. Met de juiste bevelen wisten Frosts manschappen vanuit 4 nabijgelegen huizen een Duitse bunker op de brug met vlammenwerpers en Piat's (een zwaar anti-tankwapen dat 10cm dik pantserstaal doorboort) te neutraliseren.

Frost zou het volgens plan nog 48 uur moeten uithouden voordat Horrocks 30ste korps zou arriveren.

Bittrich was woedend dat Harzer zijn bevel om de brug te beveiligen, niet had uitgevoerd. Om de Duitse posities in Arnhem te versterken werd door Bittrich de hulp ingeroepen van SS-generaal-majoor Heinz Harmel met zijn 10de SS-Panzer Division Frunsberg.

Omdat de strategische verkeersbrug in Arnhem bezet was door Frost, moesten de tanks van Harmel via pontonbruggen in Pannerden, 13 km van Arnhem over de Rijn worden gezet.

7. De Waalbrug van Nijmegen

Deze brug was voor Horrocks de laatste grote hindernis richting Arnhem.

Luitenant-kolonel Roy E. Lindquist, commandant van het 508ste regiment, kreeg van Gavin, zijn overste, opdracht om de brug van Nijmegen in te nemen. Het Nederlandse verzet had gemerkt dat de brug was ondermijnd en er werd gemeld dat het mechanisme voor de

ontsteking zich in het hoofdkantoor bevond. Daar werd het peloton dat de apparatuur moest vernielen, echter omsingeld door de Duitsers en zat er 3 dagen opgesloten. De gezochte apparatuur bevond zich trouwens elders.

De andere betrokken soldaten van het peloton werden in de Nijmeegse straten onder vuur genomen door SS-soldaten van het verkenningsbataljon van Paul Gräbner dat Frost bij de Arnhemse brug was misgelopen.

Student Jan van Hoof wees de Engelsen in Nijmegen de weg, maar werd door de SS gepakt en terechtgesteld op de Nieuwe Markt. Nu nog stelt men in Nijmegen dat Jan de brug over de Waal gered heeft.

Ondertussen was het 18 september 1944 en nacht in Nijmegen.

De Duitse tanks van kapitein Gräbner en zijn 9de verkenningsbataljon zaten in Nijmegen. Zijn soldaten groeven zich in en bewaakten de toegangen tot de Waalbrug met enkele van zijn 40 pantsers. Hij keerde dan met de rest terug naar Arnhem. Halfweg, in Elst, liet hij nog een deel van zijn colonne achter.

Pas woensdag 20 september stak het 3de bataljon van het 504de Regiment o.l.v. majoor Julian Cook de Waal over in gammele canvasbootjes zonder motor. Ondertussen beschoten 30 Sherman tanks vanop de zuidelijke oever de Duitse stellingen. Van de 26 bootjes bereikten er slechts 13 de overkant. Met heldenmoed voeren die nog eens terug om de volgende ploeg te halen. Om 7u15 p.m. was de brug over de Waal in geallieerde handen. De Engelsen maakten een grote fout door niet onmiddellijk op te rukken naar Arnhem. Zij gingen thee drinken en eten en overnachtten vóór, op en rond de brug.

De tanks van Horrocks probeerden de volgende ochtend door te stoten naar Arnhem maar toen was het voor John Frost al te laat.

8. Het beleg van de verkeersbrug in Arnhem

De ganse nacht van 18 september werd er verbeterd op en rond de strategische verkeersbrug gevochten. De mannen van Frost leden ernstige verliezen. Er werden fosforgranaten gebruikt door de Duitsers. Die stof doet menselijk vlees branden en kan niet geblust worden. De soldaten hadden geen eten meer, geen medicamenten en de munitie raakte op. In verslagen staat te lezen dat het bloed van de trappen droop.

Ook voor de Duitsers was het keihard. De Britten gebruikten vlammenwerpers en Duitse soldaten sprongen brandend en gillend in

de Rijn.

Er werd gevochten met messen en bajonetten, man tegen man, van kelder tot kelder en van kamer tot kamer.

Het 30ste korps van Horrocks moest snel komen.

De bevolking van Arnhem gedroeg zich heldhaftig in haar hulp aan de Engelsen. Arnhem veranderde in een soort Stalingrad.

Met 22 pantsers keerde Gräbner van Nijmegen terug naar Arnhem om er op de verkeersbrug af te rekenen met het 2de Para van John Frost.

Eenmaal daar, dachten de verschanste Engelsen nog steeds dat hun bevrijders, het 30ste legerkorps van Horrocks, waren aangekomen. Tot hun ontzetting waren het Duitsers. Met doodsverachting, geweren tegen tanks, schuilend in brandende huizen wonnen de Engelsen toch het pleit. Kapitein Gräbner sneuvelde.

Maar dan kwam Harmel met zijn tanks en kanonnen.

Hij liet de huizen, waar Frost en zijn laatste manschappen verschanst zaten, één voor één in puin schieten. Frost werd zwaar gewond en moest zich op donderdagmorgen om 9u a.m. overgeven. Via de radio werd een laatste bericht verzonden: “Geen munitie meer. God save the Queen”. De brug van Arnhem was verloren.

Het laatste deel van het boek van Cornelius Ryan heeft niets meer te maken met militaire strategie of tactiek. Het zijn rauwe individuele verhalen over gevechten en al hun tragische gevolgen voor burgers en soldaten. De levenden die de doden benijden. Heldhaftige en schrijnende taferelen. Toestanden van tragiek en applaus bij het sterven, waar de naam “mens” niet meer gebruikt kan worden en elke droom een nachtmerrie is.

9. De tweede “lift” van maandag 18 september

Alle resterende Duitse vliegtuigen van het 3de Rijk waren samengebracht op vliegvelden bij de grens in het westen van Duitsland. Even ten noorden van Arnhem lag, in handen van de Duitsers, het vliegveld van Deelen. De Duitsers hadden de plannen waarop vermeld stond dat er op 18 september om 10u een tweede golf vliegtuigen naar Arnhem zou komen.

De Duitse generaals waren dan ook zwaar teleurgesteld dat er geen enkel toestel kwam opdagen. In Engeland hing er “erwtensoept”, zware mist.

Tegen 2u p.m. kwamen de vliegtuigen en gliders van de 2de “lift” via de noordelijke lijn dan toch over de Noordzee.

1.336 Amerikaanse C- 47 Dakota's, 340 Stirling bommenwerpers en 252 Liberators met vracht werden beschermd door 867 jagers van alle types, samen bijna 4.000 vliegtuigen. Ze vlogen zeer laag, op een hoogte van 1.000 tot 2.500 voet en vervoerden 6.674 para's, 681 voertuigen met geladen aanhangwagens, 600 ton voorraden en 2 bulldozers.

De formatie splitste zich achter 's Hertogenbosch in 3 delen: de Amerikaanse eskaders naar het zuiden en het oosten, de andere verdeeld in de zones van de 101ste en de 82ste Divisie en de Britse vliegtuigen noordwaarts naar Arnhem.

56 gliders waren onderweg neergestort.

Bij de jagers verloren de Duitsers in hun verdediging 29 van de 100 Messerschmitts en FW- 190's. tegen een verlies van 5 Amerikaanse jagers. De verliezen bij de bommenwerpers, Dakota's en vrachtvliegtuigen van de geallieerden waren zeer groot wegens de lage vlieghoogte en de versterkte Duitse luchtverdediging.

De droppingzones in Oosterbeek waren omsingeld door de 9de SS “Hohenstaufen” Divisie van Harzer, Wehrmacht lt.-gen. Hans von Tettau en SS-panzerkorps majoor Josef Krafft. Waar Urquhart zat ingesloten, was het letterlijk een hel. De Ginkelse en Renkumse heidevelden stonden in brand en zeer veel gliders gingen met hun materiaal en manschappen verloren. Voor de Britten was het een verschrikkelijke en bloedige middag.

390 ton voedsel, munitie en materiaal viel grotendeels in Duitse handen. Luitenant-kolonel Harzer zei later dat hij nog nooit zo goedkoop had gevochten. Ook had hij, na het afrekenen met Frost, Arnhem hermetisch afgesloten met tanks en kanonnen.

Ook Myrtle, de parakip, maakte haar eerste gevechtssprong in een stuk heide waar een ware veldslag werd uitgevochten. Op de grond rolde Glover, haar baas, zich beschermend rond Myrtle.

10. Urquhart omsingeld in Oosterbeek.

De majoor-generaal van de 1ste British Airborne Division zat zonder radioverbindingen met zijn commandanten. Hij trok dan maar mee met het 1ste bataljon Para van Dobie maar raakte bij gevechten geïsoleerd. Zijn commandant van de 1ste parabrigade Gerald W. Lathbury raakte

hierbij verlamd door een rugschot. Tenslotte belandde hij bij burgers op de zolder en verborg hij zich in een toilet om aan de Duitsers te ontsnappen. Voor Urquhart was het een frustrerende situatie.

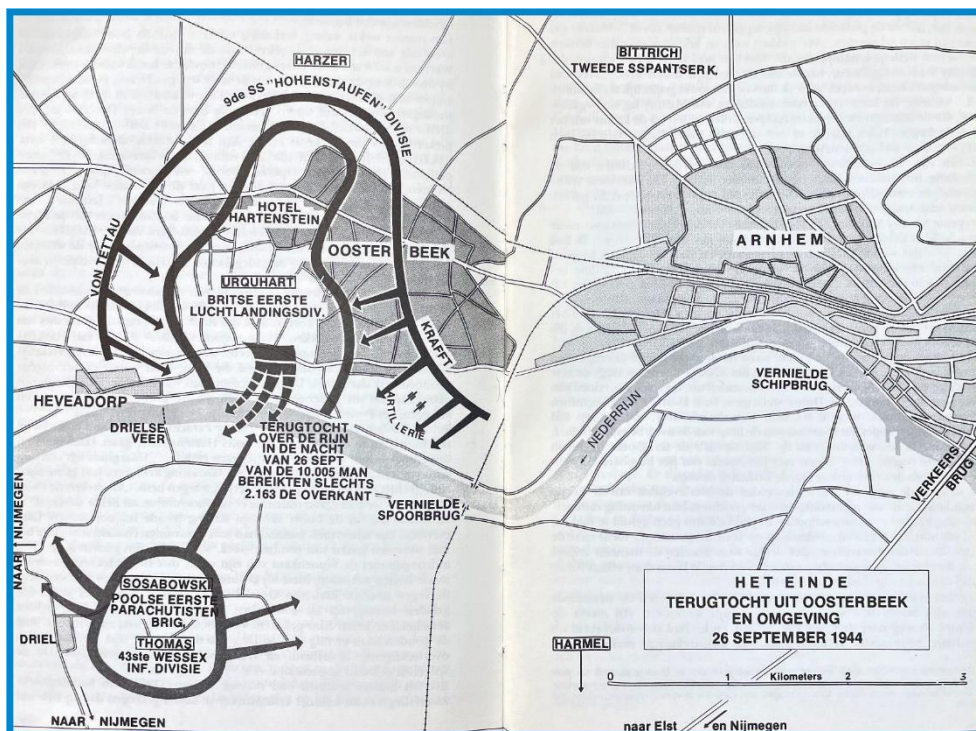
11. Generaal Sosabowski en zijn Poolse commando's.

De Polen waren door het slechte weer boven Engeland 2 dagen te laat en werden pas afgeworpen op donderdag 21 september. Door problemen met codes keerden 41 vliegtuigen terug naar hun basis in Engeland. 73 toestellen vlogen door naar Arnhem.

Normaal zouden zij geland zijn ten zuiden van de verkeersbrug (zie punt 2).

Doordat de brug, toen nog in handen van Frost, zwaar onder Duits vuur lag, werd beslist om de manschappen te laten springen boven Driel om Urquhart te helpen in zijn penibele situatie. In plaats van 1568 arriveerden slechts 1003 man.

Een eerste optie was het over de Rijn zetten van de Poolse manschappen naar de zone Oosterbeek om de resterende eenheden van Urquhart's Eerste Luchtlantingsdivisie te versterken. Daar moest men van afzien wegens onvoldoende geschikte boten. Slechts 150 man raakte op zaterdag 23 september tot bij Urquhart.

Brittich toonde op vrijdag 22 september begrip om een wapenstilstand van 2 uren toe te laten teneinde de talrijke gewonden uit Oosterbeek te evacueren. De vraag kwam van Warach, de Engelse officier van.... gezondheid. Dan ging de strijd verder.

Glover, de baas van Myrtle, de parakip, lag zwaar gewond in het ziekenhuis van Oosterbeek. Er was geen morfine meer en hij dacht aan Myrtle. Tijdens de gevechten lag Glover in een loopgraaf en Myrtle lag daar op de rand met haar pootjes omhoog. Hij begroef haar in een ondiep grafje bij een heg en herinnerde zich, ondanks zijn pijn, dat hij haar parachutisteninsigne niet had afgedaan.

Hij was blij dat hij haar een keurige begrafenis had gegeven zoals dat past voor hen die sneuvelen op het veld van eer.

12. Operatie Berlin: De evacuatie op 25 september.

De enclave van Oosterbeek was langs de Nederrijn gekrompen tot 600 meter. In een laatste gecodeerd Phantom- bericht zei Urquhart aan Browning dat de totale ineenstorting eraan kwam en dat de resterende soldaten en burgers moesten opgehaald worden. Hij vroeg toelating om terug te trekken.

De goedkeuring hiervoor werd op maandag 25 september om 9u30 a.m. s' morgens gegeven door Montgomery na een vergadering in het geblokkeerde St.-Oedenrode en gebriefd door Generaal Dempsey aan Horrocks en Browning. De corridor werd door Model voor de 2de maal in Veghel afgesneden en zou 40 uren versperd blijven.

De operatie om te evacueren kreeg de eerder cynische benaming "Operatie Berlin".

Tijdens de evacuatie over de 350 meter brede Nederrijn moest als dekking blijvend geschoten worden. De Duitse krijgsgevangenen in Oosterbeek moesten bewaakt blijven. De radio moest blijven zenden om de Duitsers te misleiden. De mannen stapten op Canadese en Britse motorbootjes voor de overtocht naar Driel. Toch merkten de Duitsers de vlucht op en begonnen te schieten. Hierbij sneuvelde of verdronken nogmaals tientallen soldaten en gewonden. Nog eens 138 mannen die verborgen hadden gezeten, werden met Nederlandse hulp overgezet onder de benaming "Operatie Pegasus". Er werden 400 gewonden achtergelaten en overgebracht naar een "Airbornehospitaal" in Apeldoorn waar ze verzorgd werden door Britse dokters om dan overgebracht te worden naar krijgsgevangenenkampen in Duitsland. De

uitgeputte overlevende soldaten werden opgevangen in een Nijmeegse Katholieke meisjesschool en “De Pagode”, een college voor priesters.

In het Barrierpark in Neerpelt/ Lommel is de evacuatie en ontsnapping uit Oosterbeek over de Nederrijn symbolisch weergegeven op de plaats waar het Garden-landleger verzamelde en vertrokken is naar Arnhem, maar er nooit is aangekomen. Er was één brug die te ver lag.

13. De volgende maanden.

De gevechten rond Arnhem en in de Betuwe, dat is de strook tussen de Waal en de Nederrijn, stopten niet toen het restant van de 1ste Luchtlandingsdivisie er zich terugtrok. Met wisselend succes waren er aanvallen van beide partijen.

De Betuwe werd een strategisch niemandsland. De geallieerden bezetten nog wel een 88km diepe strook Nederland met Duitse troepen aan 3 zijden. Langs de flanken van deze strook, de “saillant” genoemd, trokken het 7de, 8ste en 12de Korps op en bevrijdden in de Peel op 25 september Deurne en Helmond.

Met de “Operatie Aintree” werden na zware gevechten tussen 30 september en 18 oktober Overloon, Venray en Venlo bevrijd. Zoals dominostenen vielen één voor één alle dorpen en stadjes in de Peel en Nederlands Brabant.

14. Montgomery en John Frost

Het hoofdkwartier van de Britse veldmaarschalk werd in Eindhoven gevestigd.

Op donderdag 28 september ontving hij Urquhart die van hem een brief kreeg met de woorden: “In de latere jaren zal het veel betekenen als iemand kan zeggen: Ik heb bij Arnhem gevochten.”

Maar de doden konden het niet navertellen.

Montgomery vond dat de operatie voor 90% was geslaagd. Pas 7 maanden later, na de Nederlandse hongerwinter, zouden de geallieerden in april 1945 terug Arnhem binnentrekken.

John Frost werd na de oorlog hereboer in Hampshire. “Wij verloren de slag om Arnhem door gebrek aan leiding”, zei hij. En verder: “De Duitsers hadden tenminste leiding. Daar waren Kurt Student, Bittrich en vooral veldmaarschalk Model. “

En wij? “Montgomery had ruzie met Eisenhower. Demsey had de leiding maar niemand die hem ooit zag. Churchill zat zelf in Canada.”

Op 17 december 1977 kregen John Frost en zijn bataljon de eer die hen toekwam.

Bij de opening van de nieuwe verkeersbrug in Arnhem werd de oude brug door de toenmalige minister van Verkeer en Waterstaat Westerterp omgedoopt tot de “John Frostbrug”. In Nederland heeft hij een heldenstatus.

15. De verliezen

Homo homini lupus est - De mens is een wolf voor zijn evenmens.

De Geallieerde strijdkrachten hebben tijdens 'Operatie Market-Garden' meer verliezen geleden dan bij de invasie van Normandië. De meeste historici zijn het erover eens dat in de vierentwintig uur van D-Day, 6 juni 1944, de totale Geallieerde verliezen naar schatting 10 000 tot 12 000 man bedroegen. In de negen dagen van 'Market-Garden' bedroegen de gecombineerde verliezen – luchtlandings- en grondtroepen – aan gesneuvelden, gewonden en vermisten meer dan 17 000.

De Britse verliezen waren het hoogst: 13 226. De divisie van Urquhart werd vrijwel volledig vernietigd. Van de totale strijdmacht in Arnhem, met inbegrip van de Polen en de piloten van de zweeftoestellen, bedraagt het verliescijfer 7 578. Aan dit aantal dienen nog te worden toegevoegd de verliezen van de RAF aan piloten en bemanningen, namelijk 294, waardoor het aantal gesneuvelden, gewonden en vermisten op totaal 7 872 komt. Het XXXste Korps van Horrocks verloor 1 480 man en het Britse Achtste en Twaalfde Korps 3 874 man.

De Amerikaanse verliezen, waaronder ook die van de piloten van de zweeftoestellen en het Negende Transportcommando, zijn gesteld op 3 974 man. De 82ste Luchtlandingsdivisie van generaal Gavin verloor 1 432 man; generaal Taylors 101ste Divisie 2 118 man en de Amerikaanse luchtmacht 424 man.

De volledige Duitse verliescijfers zijn onbekend gebleven, maar in Arnhem en Oosterbeek bedroegen de toegeven verliezen 3 300 man, van wie 1 100 gesneuvelden. In het gehele gebied van 'Market-Garden' waren de verliezen van Model echter veel hoger. Ofschoon geen juiste cijfers beschikbaar zijn van het aantal gesneuvelde, gewonde en vermiste Duitsers, meen ik na gesprekken met Duitse bevelhebbers te kunnen aannemen, dat sinds de aanvang van het offensief in Neerpelt, en voorts in gevechten langs de corridor in Nijmegen, Grave, Veghel, Best en Eindhoven, het verliescijfer van Legergroep B op zijn minst 7 500 tot 10 000 bedroeg, waarvan waarschijnlijk een kwart is gesneuveld.

Hoe hoog waren de verliezen onder de Nederlandse burgerbevolking? Er bestaan geen officiële gegevens over. Geschat wordt dat tengevolge van de krijgshandelingen in Arnhem ongeveer 200 mensen omkwamen en in Oosterbeek ongeveer 150. Een laag aantal, als men in aanmerking neemt dat de strijd zich daar heeft afgespeeld in en om de wooncentra. Maar nogmaals, juiste cijfers zijn hierover niet bekend.

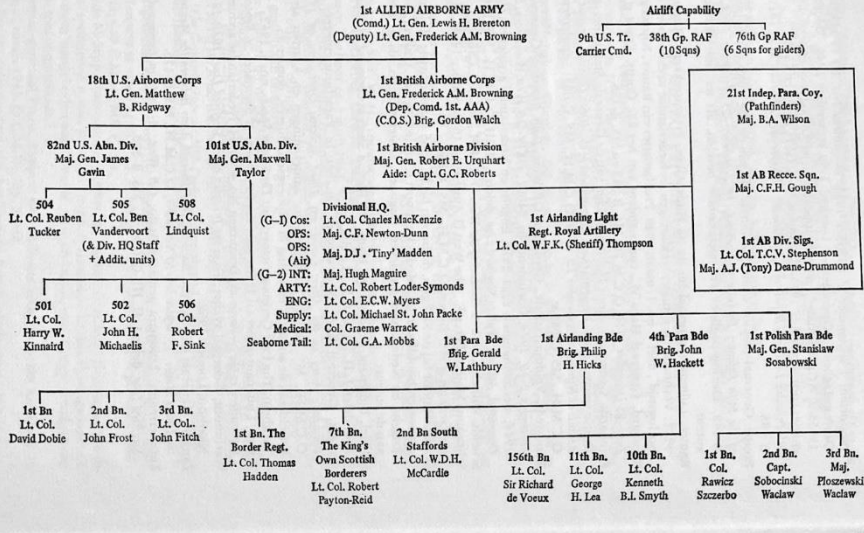
Tengevolge van het feit, dat Nederland toen niet werd bevrijd, stierven duizenden van honger en ontbering in het westen, vooral in Amsterdam, gedurende de verschrikkelijke winter van 1944-1945. Na september werden honderden mensen in het bezette gebied door de Duitsers gearresteerd en naar de concentratiekampen overgebracht, waaruit velen nimmer terugkeerden.

16.Samenstelling van het geallieerde leger

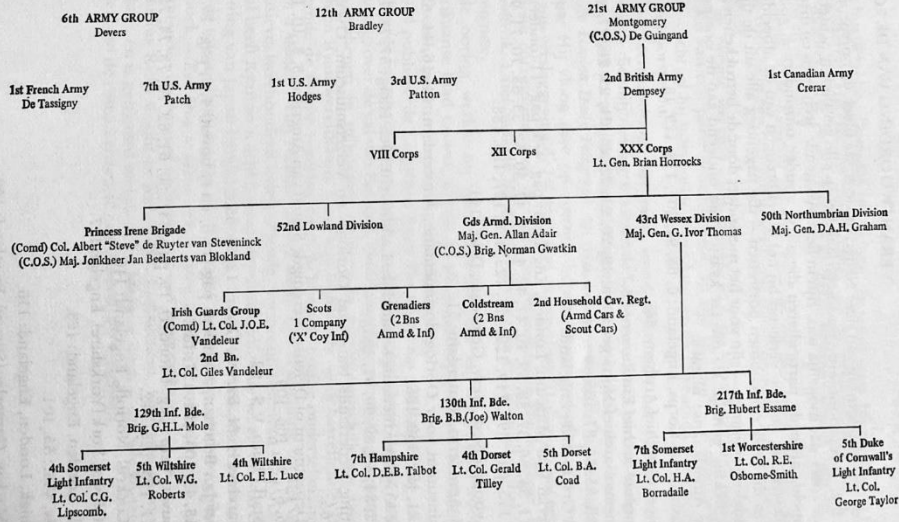
SCHEMATISCH OVERZICHT VAN DE BIJ OPERATIE 'MARKET-GARDEN' BETROKKEN GEALLIEERDE LEGFRONDERDELEN

'MARKET'

'MARKET GARDEN'

'GARDEN'

(Ter wille van de authenticiteit zijn de benamingen onvertaald gelaten)

SAMENSTELLING XXX CORPS VAN HET BRITSE 2e LEGER

Bevelhebber: lt-gen. Brian Horrocks

GUARDS PANTSERDIVISIE

(commandant: gen. A.H.S. Adair)

5th Guards Armoured Bde
32nd Guards Armoured Bde
2nd Bn Grenadier Guards
1st Bn Coldstream Guards
2nd Bn Irish Guards
1st (mot) Bn Grenadier Guards
32nd Guards Armoured Bde
5th Bn Coldstream Guards
1st Bn Welsh Guards
3rd Bn Irish Guards
2nd Armoured Recce Bn, Welsh Guards
1st Independent MG Coy (Royal Northumberland Fusiliers)
55th (Wessex) Fd Regt, RA
153rd (Leicestershire Yeomanry) Fd Regt, RA
21st Anti-Tank Regt, RA
94th LAA Regt, RA
14th Fd Sqn, RE
615th Fd Sqn, RE
148th Field Park Sqn, RE
11th Bridging Troop, RE
Guards Armoured Div Postal Unit, RE
310th Armoured Bde Coy, RASC
224th Inf Bde Coy, RASC
535th Inf Bde Coy, RASC
5th Guards Armoured Bde W'shop, REME
32nd Guards Bde W'shop, REME
19th Fd Amb, RAMC
128th Fd Amb, RAMC
8th Guards Fd Dressing Station, RAMC
60th Field Hygiene Sect, RAMC

NEDERLANDSE PRINSES IRENE BRIGADE

(commandant: kol. A.C. de Ruyter van Steveninck)

2nd Household Cavalry Regiment (verk.)

43e (WESSEX) INFANTERIEDIVISIE

(commandant: gen.-maj. Ivor Thomas)

129th Inf Bde
130th Inf Bde
214th Inf Bde
43rd Recce Regt, Recce Corps
8th Bn, Middlesex Regt (MGs)
94th (Queen's Own Dorset Yeomanry) Fd Regt, RA
112th (Wessex) Fd Regt, RA
179th Fd Regt, RA
59th Anti-Tank Regt, RA
110th LAA Regt, RA
204th Fd Coy, RE
260th Fd Coy, RE
553rd Fd Coy, RE
207th Fd Park Coy, RE
13th Bridging Pl, RE
16th Airfield Construction Group, RE
43rd (Wessex) Div Postal Unit, RE
54th Coy, RASC
504th Coy, RASC
505th Coy, RASC
506th Divisional Coy, RASC

8e PANTSERBRIGADE

(commandant: brig. E.G. Prior-Palmer)

4th/7th Dragoon Guards
13th/18th Hussars
Sherwood Rangers Yeomanry
147th (Essex Yeomanry) Regiment, RHA
12th (Queen's Westminsters) Battalion, King's Royal Rifle Corps

50e (NORTHUMBRIAN) INFANTERIEDIVISIE

(commandant: gen.-maj. D.A.H. Graham)

69th Inf Bde
151st Inf Bde
231st Inf Bde
2nd Bn, Cheshire Regt (MGs)
74th Fd Regt, RA
90th (City of London) Fd Regt, RA
124th Fd Regt, RA
102nd (Northumberland Hussars) Anti-Tank Regt, RA
25th LAA Regt, RA
233rd Fd Coy, RE
501st Fd Coy, RE
505th Fd Coy, RE
235th Fd Park Coy, RE
15th Bridging Pl, RE
50th (Northumbrian) Div Postal Unit, RE
356th Inf Bde Coy, RASC
508th Inf Bde Coy, RASC
522nd Inf Bde Coy, RASC
524th Divisional Coy, RASC

Generaal Dwight Eisenhower

Veldmaarschalk Bernard Montgomery

Generaal-majoor Roy Urquhart

Generaal-majoor Brian Gwinne Horrocks

Generaal-majoor Roy Browning

Generaal-majoor Stanislaw Sosabowski

Luitenant-kolonel Joe en Giles Vandeleur

Luitenant-kolonel
John D. Frost

1ste Parabrigade
Gerard William Lathbury

17.Samenstelling van het Duitse leger

SAMENSTELLING VAN LEGERGROEP B per 17 september

Bevelhebber: generaal-veldmaarschalk Walther Model

II SS-PANZERKORPS

(commandant: SS-Obergruppenführer
Wilhelm Bittrich)

KG 9e SS-Pz-Div Hohenstaufen (SS-lt.-kol.
Walter Harzer)
KG 10e SS-Pz-Div Frundsberg (SS-gen.-maj.
Heinz Harmel)
Trainings Reg van de Para Pz-Div I
Hermann Göring (lt.-kol. Fritz Fullriede)
KG 'Krafft' (SS-majoor Josef 'Sepp' Krafft)
gevormd uit het Oefen- en Reserve
Bat. 16 van de 16e SS-Pz Grp Div
Reichsführer-SS
KG 'Henke' (Oberst Henke)

VIJFTIENDE LEGER

(commandant: gen. infanterie Gustav-
Adolf von Zangen)

LXVIIe Legerkorps
(gen. infanterie Otto Sponheimer)
346e InfDiv
(lt.-gen. Erich Diestel)
71e Niet-mobiele Div
(lt.-gen. Josef Reichert)
Elementen van andere eenheden,
waaronder 331e en 334e Onafhankelijke
Divisie

LUFTWAFFE WEST

(commandant: Kol.-gen. Kurt Student)

1e Parachutistenleger
LXXXVIIIe Legerkorps (overgeplaatst)
(gen. infanterie Hans-Wolfgang Reinhard)
59e InfDiv (lt.-gen. Walter Poppe)
245e InfDiv (lt.-gen. Erwin Sander)
712e Niet-mobiele Div
(lt.-gen. Friedrich-Wilhelm Neumann)

LXXXVIe Armeekorps (gen. infanterie
Hans von Obstfelder)
176e InfDiv
(Kol. Christian Landau)
Overgeplaatst naar 1e Parachutistenleger 4
september
KG 'Walther'
Parachutisten Regiment 6
(lt.-kol. Friedrich Augustus Freiherr von
der Heydte)
107e Pz Bde
(maj. Freiherr von Maltzahn)
Divisie 'Erdmann'
(lt.-gen. Wolfgang Erdmann)

Overgeplaatst naar 1e Parachutistenleger 4
september
719e Kust Div (lt.-gen. Karl Sievers)
Overgeplaatst naar 1e Parachutistenleger
4 september
KG 'Chill' (lt.-gen. Kurt Chill)

XIIe SS-Korps
(SS-generaal Kurt von Gottberg)
180e InfDiv Gen.-maj. Bernhard
Klosterkemper)
190e InfDiv (lt.-gen. Ernst Hammer)
363e VGDIV (lt.-gen. Augustus Dettling)

WEHRMACHTBEVELHEBBER IN NEDERLAND

(commandant: Gen. der Flieger Friedrich
Christiansen)

'Von Tettau' (lt.-gen. Hans von Tettau)

Veldmaarschalk Karl
Rudolf Gerd von Rundstedt

Generaal-veldeerschalk
Otto Moritz Walter Model

Generaal
Wilhelm Bittrich

Generaal Kurt Student

SS-generaal-majoor
Heinz Harmel

SS-luitenant-kolonel
Walter Harzer

SS-majoor
Hans-Peter Knaust

SS-majoor Sepp Krafft

18. De Dakota, het werkpaard van de geallieerde luchtmacht.

Op 25 september 1944 ontsnapte het restant van de 1ste Britse Airborne Divisie van majoor-generaal Robert Unquhart over de Nederrijn. Dit was het begin van de evacuatie van het slagveld in Oosterbeek.

Op dezelfde dag steeg om 17u40 p.m. het transport squadron 575 met 7 Dakota's op in Evere waar nu de 15de Wing in Melsbroek gevestigd is. Van de evacuatie in Oosterbeek, die geheim moest blijven, was in Evere niemand op de hoogte. Het squadron dat de bevoorrading verzorgde, was de dag voordien naar Evere gehaald omdat die locatie de vliegafstand halveerde.

Bij dit squadron van Dakota C-47 (voor militaire doeleinden omgebouwde DC-3 passagierstoestellen) hoorde de KG-449. Hij was geladen met 11 manden medisch materiaal, 1 bundel beddengoed en 2 manden MT80- benzine.

In het debriefing- rapport schrijft korporaal Taylor: "We dropten de lading boven de DZ in één run om 18u45 p.m.. Flak- afweergeschut en machinegeweerkogels ten noorden en ten oosten van de DZ troffen 4 toestellen. Bij de KG-449 werd de staart, het roer, het uiteinde van de bakboordvleugel en de motor geraakt. Een granaat ontplofte in de buik van het vliegtuig en doorboorde de benzinetank aan stuurboord zodat de tank begon te lekken. 17 mijlen achter de DZ viel de stuurboordmotor stil."

Op de terugweg, 10 mijlen ten noordwesten van Eindhoven belandde het vliegtuig opnieuw in luchtafweergeschut. De piloot, flight sergeant Clark, had ondanks de problemen het toestel nog altijd onder controle.

Een 3de maal werd het vliegtuig beschoten door "Friendly Flak fire" boven Leopoldsborg en finaal gedwongen om te landen- "near Pael". Er was een vijandelijk vliegtuig gemeld in de buurt.

"A crashlanding was made in the middle of a field without undercarriage (zonder de wielen uit te laten) 12 miles south of Bourg Leopold". Door de buiklanding in de zachte weide van Vinus Caubergs, tussen de huidige Paalse Plas en de E313, sloeg het toestel niet overkop en was er slechts 1 lichtgewonde met een schouder uit de kom. De plaats van de landing behoort niet alleen tot de mooiste van Beringen, maar is, door het geluk bij een ongeluk, ook een gezegende plaats....

Door de bruuske bewegingen van de piloot om het afweergeschut te ontwijken, konden 2 pakketten met brandstof niet worden uitgeworpen boven de dropping zone. Al het materiaal viel in handen van de Duitsers want de Engelsen waren al weg.

De bemanning bleef in het toestel slapen en werd pas op dinsdag 26 september opgehaald. 26 mijlen vóór Brussel had de vrachtwagen een ongeval waarbij hij overkop ging en de bemanning in het hospitaal belandde. Dan overleef je 3 beschietingen, stort je neer en maak je dat mee.

Motoren: 2 Pratt & Whitney R-1830-92 steromotoren, 14 cilinders, van elk 1200 pk. Motoren (bij aflevering a.d. BAF en meestal gebruikt voor fotovluchten): P & W R1830-90C.

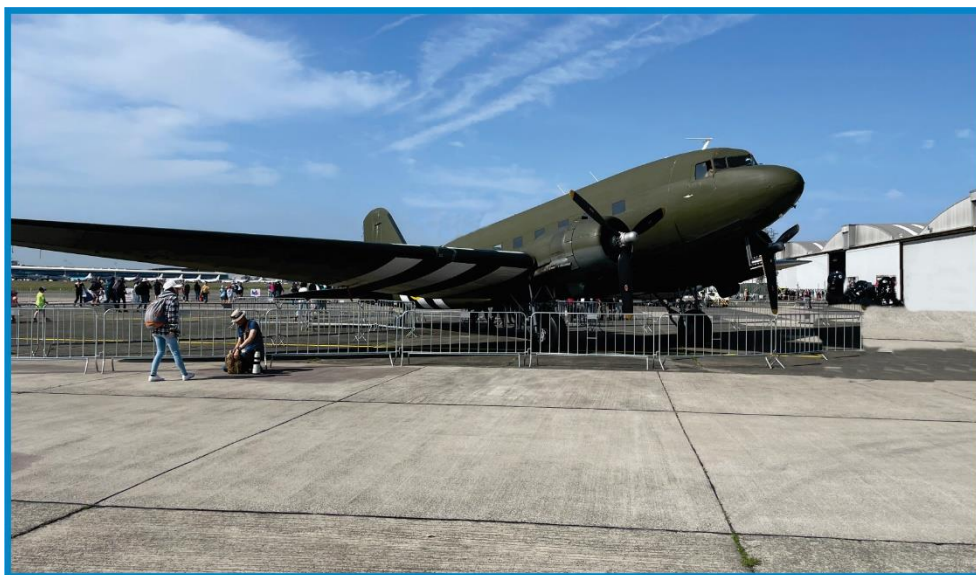
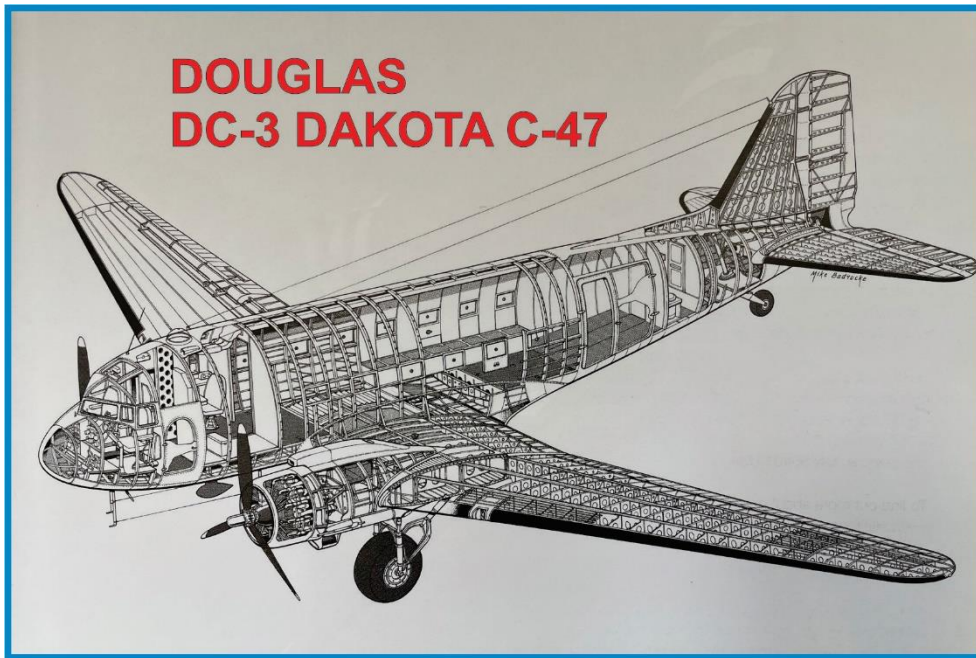
Prestaties:

Max. snelheid : 365 km/u op 2285 meter hoogte
Kruissnelheid : 257 km/u op optimale vlieghoogte
Klimsnelheid : 787 m/min naar 3050 m in 9,36 minuten
Dienstplafond : 7.315 m
Vliegbereik : 2.575 km

Leeggewicht : 8.043 kg (variabel bij elke Dakota)
Max. startgewicht : 11.794 kg
Nuttige lading : 3.629 tot 4.536 kg of 28 parachutisten

Afmetingen:

Spanwijdte : 29,11 m
Lengte : 19,43 m
Hoogte : 5,18 m
Vleugeloppervlakte : 91,69 m²

Deze brochure werd uitgegeven n.a.v. de inhuldiging van het Dakota-monument aan de Paalse Plas op 8 mei 2025.

vzw paalonline p/a Heerbosstraat 27 3583 Paal-Beringen

www.paalonline.be